

הבוכהניסט

תוכן עניינים

3	דבר היו"ר
4	דבר מנהלת העיתון
5	ראיון עם פרופ' מונדלק
9	אקדמיה בזמן מלחמה
11	קוד פוגש חוק
15	בנים אכלו בוסר
20	ביוש ברשת וצדק
23	על זכויות אדם
25	נא להתנהג בהתאם
30	על רגולציה לשונית
34	איך מדברים?

The Weaponization of Everything

36

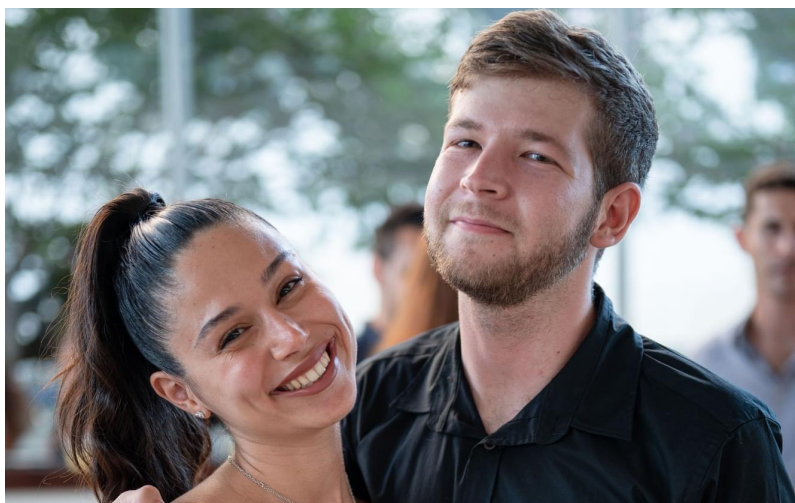
מו"ל

מועצת הסטודנטים
והסטודנטיות למשפטים
مجلس طلاب وطالبات القانون
אוניברסיטת ת"א

עיצוב קונספט ואיור - יעל צור, לונדון 2024

דבר העורכים

עברנו שנה מאתגרת ביותר, הן עבור הסטודנטים ומשפחותיהם, והן עבור הסגל והמדינה כולה. המלחמה ואסון השביעי באוקטובר הותירו חלל שלא ניתן למלא, וכולנו הרגשנו את ההשפעה העמוקה של האירועים הללו. במהלך השנה חשבנו רבות על השאלה האם וכיצד להוציא את כרך העיתון הנוכחי. היה לנו חשוב לשקול היטב על מה לשים דגש ועל מה לא, ובסופו של דבר החלטנו לתת לכותבים חופש מוחלט בבחירת נושאי הכתבה שלהם. רצינו שכל סטודנט יוכל לבטא את רגשותיו ויצירתיותו בדרכו הייחודית.

שמחנו מאוד לראות את ההירתמות המדהימה של הסטודנטים. הם הראו רצון עז לתת, לחקור, לגלות ולהשקיע זמן ומאמץ ביצירותיהם. כל כתבה משקפת את ההשקעה האישית והמסירות של הכותבים.

גיליון תשפ"ד 2024 הוא אוסף מרתק של כתבות מקוריות ומעניינות. הכתבות עוסקות בפרקי טיקה, במציאות המורכבת ובספרות, ומעלות שאלות חשובות שניתן לדון בהן לעומק. אנו גאים מאוד בתוצאה הסופית ומקווים שאתם הקוראים תמצאו בהן עניין, השראה ומחשבה.

מאחלים לכן קריאה מהנה, מעניינת ומעשירה!
עורכי העיתון, שחף קרפ ועמית בניטה.

דבר היו"ר

גם השנה, גיליון הבוכמניסט רואה אור. שנה מאתגרת עברה עלינו, שנה שנפתחה באירועי 7.10 והמלחמה הקשה בעקבותיה חוינו אובדן ביטחון אישי, אובדן של קרובינו ואירועים שקשה להיכיל.

ההתגייסות הנרחבת לא פסחה על הפקולטה שלנו, כלל משרתי ומשרתות המילואים נקראו לדגל וכך גם משרתי ומשרתות המילואים של הפקולטה למשפטים בבוכמן.

אך למרות הכל השנה נפתחה, כשהייליס/ות והמילואימניקים/ות בחזית מגנים על המדינה, והעורף גם הוא דואג להמשך השגרה, בראש מורם ותוך שמירה על המורל ככל שניתן.

השנה הפגישה אותנו עם אתגרים וקשיים, אך גם השתדלנו לשמור על שגרת למידה, עשייה חברתית ותמיכה הדדית בלתי פוסקת. לאורך כל השנה ראיתי את הדאגה של כלל הסטודנטים והסטודנטיות לחברים ולחברות לספסל הלימודים, אם בהתנדבות לפרוייקט 'חברים במדים' וחניכת המילואימניקים, אם בריכוז קורסים לטובת הסיכומים היעודיים לדרייב המילואימניקים, אם בשליחת סיכומים ויודא בקבוצות הוואטסאפ שכולם מסתדרים.

והיום, לקראת סוף השנה אני יכולה להעיד שתחושת ההדדיות מורגשת במסדרונות, באטמוספירה הייחודית של הפקולטה שלנו, וזה התפקיד שלנו להמשיך ככה הלאה, לזכור גם ברגעים טובים יותר וגם פחות שבאנו ללמוד כדי שיהיה בכוחנו לשנות ולהשפיע.

הגיליון השנתי של הבוכמניסט הוא כבר חלק ממסורת חשובה מאוד של המורצעה. הבוכמניסט מאפשר לסטודנטים וסטודנטיות מהפקולטה לשתף אתכם/ן, הקוראים והקוראות, בכתבות היצירתיות, המעניינות, המעמיקות וההומוריסטיות שהוכנו, איתן כל בוכמניסט/ית יוכלו להזדהות!

אני רוצה להודות לכל המעורבים בדבר, למנהלת העיתון נועה חיימוב, לעורכים עמית בניטה ושחף קרפ ולכל הכותבים והכותבות!

פרסום גיליון הבוכמניסט מהווה חלק בלתי נפרד מפעילות המועצה, שחברים בה נציגים ונציגות מכלל השנתונים, אשר פעלו בהתנדבות מסביב לשעון בשנה מאתגרת זו למענכם/ן – הסטודנטים/ות. זכיתי לעמוד בראש המועצה ולעבוד עם נציגים ונציגות לא פחות ממדהימים. המון תודה לכם/ן!

מעבר להשקת הגיליון, פעלה המועצה במישורים נוספים במהלך השנה האחרונה: המועצה דאגה לאירועים חברתיים השומרים על המורל בימים אלו, אירועי עי חגים, הפסקות פעילות וארגנה את נשף המשפטים השנתי, נתנה מענה לכל בעיה אקדמית או חברתית בשיתוף פעולה עם הפקולטה והכי חשוב הובילה את פרויקט 'חברים במדים'. במסגרת פרויקט זה ובעזרת התנדבות מדהימה של סטודנטים וסטודנטיות מהפקולטה, למילואימניקיות.ות הוצמדו חונכים.ות לליווי לאורך הסמסטר, נפתח דרייב ייעודי לסיכומים המתעדכן לאורך השנה. בנימה אישית אני שמחה שהמעורבות בפקולטה באופן כללי ובשנתון בפרט שינתה את חווית הלימודים שלי מקצה לקצה, היכולת להיות מעורבת אפשרה לי לראות כמה עזרה קיימת במסדרונות – שיתוף לימודי ושיתוף חברתי כאחד. אנחנו בימים היסטוריים, ועלינו משימה אישית ולאומית – להוביל את הדרך, להיות השינוי שמתחיל כאן במסדרונות, בתמיכה הדדית, בספיגת הערכים בשנותינו פה, בחוויות שצברנו ושעיצבו אותנו, ולאחר מכן להוציא אותם לעולמם ולייצר מציאות ראויה.

קריאה מהנה, ומצפה לראות אתכם ואתכן במסדרונות הפקולטה בשנה הבאה, ליהי כספי, יו"ר מועצת הסטודנטים והסטודנטיות למשפטים.

דבר מנהלת העיתון

בתור סטודנטים בפקולטה, עברה עלינו שנה מאתגרת. חלקנו במילואים, חלקנו בעלי קרובים במילואים או בשירות הצבאי, חלקנו חוינו אובדן וחלקנו פשוט מתקשים להמשיך בסדר מאז אירועי ה-7.10.

בתוך כל החושך, חשוב לייצר הזדמנויות "מפיגות", המסייעות להתנתק ולו לרגע ממצאותנו הקשה, כדי שנוכל לשמור על שפיותנו. בעיניי, פלטפורמה כמו גיליון "הבוכמניסט" היא הזדמנות כזו המעניקה לנו חויית קריאה רגעית של נושאים שונים ומגוונים מהנושאים העוטפים אותנו בשגרה. אני מקווה שכל קוראת וקורא יוכלו לרגע לקרוא את הכתבות ולחשוב על נושאים שונים מהמלחמה ומהמצויאות היומיומית שמעט מפיגים את הלחץ. אני רואה את גיליון "הבוכמניסט" כהזדמנות עבורנו כסטודנטים - הזדמנות לתרגל חשיבה ביקורתית, להטיל ספק, לשאול שאלות, "לצאת מהקופסא" ואף להתנסות בפיתוח טיעון, כתיבתו בצורה קוהרנטית ושכנוע הקורא בצדד קתו בפעם הראשונה. הגיליון מייצג עבורי חופש פעולה להתפתח כאקדמאים צעירים, וזו אחת הפלטפורמות הטובות בעיניי שהאוניברסיטה מציעה בחיקה לביטוי אישי ופריחה.

משלל סיבות אלה, אספר שבבואנו לבחור השנה נושא החלטנו שלא להחליט לייט, ולהשאיר לסטודנטים את חופש הפעולה לכתוב בנושאים שמהווים עבורם מקור השראה, שמעניינים אותם. זה היופי של הגיליון בעיניי, הביטוי האישי של כל כותבת וכותב, שיוצרים יחד קשת נושאים שונים לגמרי זה מזה ומעניקים שלל גוונים ומקומות להתחבר לגיליון. האותנטיות של הגיליון מרשימה בעיניי ונושאי הכתיבה ורמת השיח בהם ממחישים את אפיקי החשיבה הרחבים שיש לסטודנטים בפקולטה שלנו.

תודה לכל כותבת וכותב שהסכימו לקחת חלק והביאו את יכולת הכתיבה והיצירתיות שלהם לתהליך, תודה לעמית בניטה ושחף קרפ על עריכה מצוינת ועבודה סביב השעון.

מאחלת לכם/ן קריאה מהנה, מעניינת ומעשירה, נועה חיימוב, יו"ר ועדת הפנים, מועצת הסטודנטים והסטודנטיות למשפטים.

"המהפכה התעשייתית הרביעית - רובוטים

יחליפו את העובדים,
בינה מלאכותית תחליף
חלקים גדולים בעולם
העבודה"

מדינת ישראל עוברת טלטלות קשות בשנים האחרונות – החל ממגיפת הקורונה, למשבר הפוליטי ועד למלחמה שטרם נגמרה. מטבע הדברים, המשברים הללו משפיעים ועוד ישפיעו באופן מעמיק על עולם העבודה והתעסוקה ועולים תדיר לסדר היום הציבורי. דיברתי עם פרופ' גיא מונדלק, מרצה וחוקר לדיני עבודה בפקולטה, ששייט בשיחתנו בין עתיד עולם העבודה לעיתות משבר ומלחמה, וגם על עתידנו כעורכי ועורכות דין לאור ההתפתחות הטכנולוגית המהירה בתחום. ■ שירה אינברט פומפן, שנה ב'

אני יושב במינוי משותף בבנייני משפטים ומדעי החברה. אמנם אני מגיע מרקע משפטי לחלוטין, אבל לאחר תקופה ארוכה במדעי החברה תחומי העניין שלי מתעצבים ומשתנים. כיום, אני פחות מתעניין בקריאת סעיף חוק כזה או אחר, ומדגיש במחקר שלי את מקומו של החוק במרקם החברתי, הכלכלי והפוליטי. אנחנו תמיד יודעים שיש פער בין המשפט 'עלי ספר' למשפט בשטח, ואני מנסה להבהיר תנועה דו-כיוונית – כיצד משפט מעצב מבנים חברתיים, וכיצד אלה מעצבים בתורם את המשפט. לפעמים זה מחקר היסטורי, אבל לאחרונה אני חוקר דווקא את עתיד עולם העבודה, בעיקר בראי הטכנולוגיה והבינה המלאכותית שנכנסת לחיינו. אנחנו קוראים לזה "המהפכה התעשייתית הרביעית" – רובוטים יחליפו את העובדים, בינה מלאכותית תייתר חלקים גדולים בעולם העבודה, ומצד שני עולמות תוכן ומסלולי קריירה חדשים יפתחו.

גם אנחנו, בתור עורכי דין לעתיד, נושפע מהמהפכה הזו לדעתך?

ללא ספק. בגדול, כל עבודה שגרתית אמורה להיעלם. הסנוניות הראשונות הן אוכלוסיות מוחלשות יותר. באופן לא מפתיע במיוחד, אלה השומרים בחניונים והקופאיות בסופר. גם במקצוע עריכת הדין התחלופה מתחילה – היום בעזרת בינה מלאכותית ניתן לכתוב חוזי שכירות פשוטים או צוואות, לפעמים באיכות גבוהה יותר מהאיכות שאנחנו כעורכי דין יכולים לספק. עם זאת, יש לנו עדיין תפקיד חשוב. אנחנו, כלומר – אתם – התלמידות והתלמידים שלנו, צריכים לדאוג להיות עורכי הדין המעולים שאי אפשר להחליף.

גם אנחנו, בתור מרצים, נושאים באחריות ללמד את הסטודנטים להיות עורכי דין שלא קל להחליף, כאלה שלא מתקבעים על העיסוק בדברים השגרתיים. אנחנו צריכים להכווין סטודנטים שיוכלו ליצור תקדימים חדשניים, כאלה שהם בינה המלאכותית תלמד מהם ולא תכתיב אותם. עורכי הדין יביאו ארגון כלים שלא כולל רק מיומנות של חיפוש פסקי דין או איתור סעיפי חקיקה, אלא יכיר לת לבצע שיחות עומק, להקשיב לסיפור ולתרגם אותו לשאלה משפטית, ואת היכולת לנשוא בתחום שלי, דוגמה נהדרת לצורך בעורכי דין מעולים ורגישים היא סכסוכי עבודה קיבוציים והליכי גישור. בהליכים כאלה יש צורך בעורך דין שיוכל לשבת מול קבוצה גדולה של אנשים ולזהות את האינטרסים השונים שלהם, למפות אותם ולהבין את יחסי הגומלין ביניהם. השנה אני מחליף את פרופ' הילה שמיר בפעילות הקליניקה לדיני עבודה, והתמקדנו בסוגיות דומות גם בפרקטיקה של עריכת דין לשינוי חברתי. כיצד יודעים לשבת ולהקשיב, ולא רק להשמיע? איך שומעים סיפור ומתרגמים אותו לעילה משפטית? זו דרך מחשבה שאנחנו לומדים בקורס ביני עבודה – קודם כל לחשוב מה התובע רוצה ולא לקפוץ לשאלה הקלאסית בבחינות, "דונו בזכויות הצדדים".

האם העיסוק בעתיד עולם העבודה זה עניין של עתידנות, מחשבה על "הלא ידוע"?

כל הדוחות שאנחנו בוחנים וכותבים על עולם העבודה העתידי מדברים על 2030. העתיד הקרוב ומתייחס כבר לשנים הקרובות של השתלבותכם בשוק העבודה. אם בהתחלה חשבו שזה דיבור עתידי ולא רלוונטי, אז הגיעה הקורונה וטרפה את הקלפים, והרבה מהדיונים על העתיד הפכו להיות המציאות שלנו בזמן אמת. לא דמיינו שממש עוד רגע כל סבא וסבתא יהיו מיומנים בשיחות זום עם הנכדים. פתאום התחילה גם עבודה מהבית, דבר שמעסיקים התנגדו אליו במשך שנים וגילו שיש בצידו גם יתרונות. האפשרות לעבוד מהבית גם גרמה לעובדים לשקול מחדש את הדרישות שלהם ממקום העבודה והרעיון שמותר לחפש (ואפילו לבקש) איזון בין חיים אישיים לעבודה צבר תאוצה. הקורונה הייתה מעין "ניסוי כלים" לעתיד עולם העבודה וגרמה לנו להתקדם הרבה יותר מהר ממה שחשבנו. לעומת זאת, היא גם פתחה המון פערים בחברה והדגישה את אלה הקיימים. העובדים החזקים יותר במשק זכו בפריבילגיה של עבודה מהבית, לעומת עובדי החירום או העובדים המתניידים בתחבורה הציבורית, שנאלצו לצאת החוצה ולהחשף למחלה. גם הפערים בין שכירים לעצמאים התגברו, שכן שכירים קיבלו אפשרויות לחל"ת ודמי אבטלה ואף תגמול על ימי בידוד, בעוד עצמאים נותרו לא פעם בלי מענה. מחקרים כבר מראים שנשים נפגעו יותר מגברים ועניים יותר מעשירים. כל ההבחנות הקלאסיות של שוק העבודה צפות כאן – כלומר, בעת משבר אם מצבך היה רע הוא יהיה רע יותר, ואם היה טוב אז הוא יכול לסייע להתמודד עם הסיכון החברתי והכלכלי.

אלה באמת דברים שאפשר למדור אותם?

במחקר שערכתי עם קולגות מאוניברסיטת חיפה, עקבנו אחרי קבוצה גדולה של נשאלים, ואחת לחודשיים בחנו מספר פרמטרים בנוגע לתנאי התעסוקה והשכר שלהם. הסתכלנו על דרך ההעסקה שלהם – בין אם בחוץ העסקה "רגי" לים", או דרך חברות כח אדם וקבלני שירותים, או בהעסקה שעתית ולא יציבה. וגם הבחנו בין אלה שמיוצגים על ידי ארגוני עובדים לעומת אלו שלא. גילינו שעובדים בהסדרי תעסוקה לא יציבים וזמניים נפגעו יותר, ומנגד שסיכוייהם של עובדים במקום עבודה מאורגן תחת הסכם קיבוצי להמשיך בעבודה היו גדולים יותר, אך הסיכויים שלהם לשמר את רמת השכר היו נמוכים יותר. מה אנחנו לומדים מזה? שבמקום עבודה מאורגן היה איזושהו משא ומתן. יש פה פיזור נזק שמבטיח להעסיק כמה שיותר ולהתפשר על השכר, וכך להבטיח תעסוקה. דרך דוגמאות אלה אפשר להבין את החשיבות של הצורה בה אנחנו מארגנים את שוק העבודה.

את הקורונה שרדנו. ולעתידי - לדעתך למדנו מספיק?

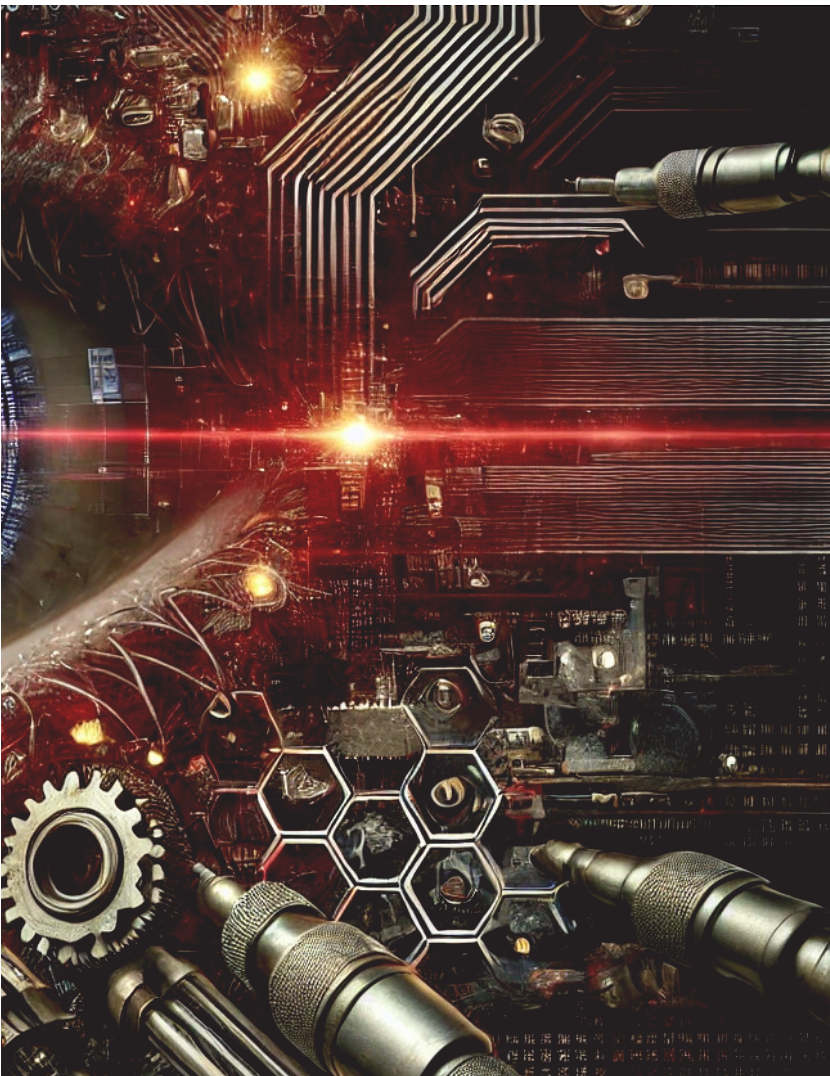
אחרי הקורונה עברנו משבר פוליטי גדול והגענו למלחמה האחרונה. אני רוצה לדבר על המעבר הזה, לשים נקודה באופק - וסליחה אם זה יהיה קצת מד-כדך - אולי הצעד הבא הוא רעידת אדמה ב-2025, זה בערך האסון היחיד שעוד לא כיסינו בשנים האחרונות. לכן, אנחנו צריכים להתכונן למשבר הבא וללמוד מאלה שעברו ועוד עוברים עלינו. גם בתקופת הקורונה וגם עכשיו בעת המלחמה - יש אנשים שמקבלים פיצוי מסוים, אך אפשר להגיד בוודאות שהפי-תרונות הגיעו מאוחר מדי, הם מצומצמים מדי ולא נגעו בכלום. עכשיו בתקופת המלחמה, מצבם של מפונים קשה יותר משל אלה המתגוררים במרכז, של נשים קשה יותר מגברים. גם שמצבם של העובדים הערבים קשה יותר משל אלה היהודים. מה שעוד עולה בביור זה שכמו במשברים קודמים, להסכמים קיבוציים תפקיד חשוב להסדרת מערך הסיוע לעובדים, אבל גם התגלה שמערך זה חסר ולא מקבל ביטוי מוסדי ותמיכה מספקת מהמדינה כדי לתת פתרונות ממוקדים יותר. הדבר בולט בעיקר בסקטור העסקי.

אז איך נוכל להתמודד עם שוק העבודה טוב יותר בזמן המלחמה?

זמן משבר הוא לא תקופה לתיקון בעיות קיימות. בזמן משבר עובדים עם הקיים. אם אנחנו חלשים במצב הנורמלי, לא נתחזק בעת משבר. גם ארגון העבודה העולמי דיבר על כך שחזרה "לנורמלי" לאחר סיום תקופת הקורונה, זה לא אתגר מספק. מה שנדרש זה "לשכתב את הנורמלי", שכן הפערים שנפתחו במצב הרגיל לא מאפשרים התמודדות טובה עם תקופות משבר. צריך גם לחד-שוב על האמצעים המתאימים להתמודדות בזמן משבר. בתקופת הקורונה ומיד לאחר מכן במלחמה הנוכחית המדינה בחרה להתמודד עם המשבר בצורה של "חל"ת דומי אבטלה. לראייתך, זה לא הפתרון האידיאלי, ואחד המחירים הקשים שלו הוא הקושי בחזרה למקומות העבודה. יש פתרונות יותר טובים במדינות אחרות שמקדמים השארת כמה שיותר עובדים במקום העבודה, גם אם זה עם "רגל אחת" בפנים (מה שנקרא "חל"ת גמיש" או "המודל הגרמני"). טענות אלו עלו כבר בסוף תקופת הקורונה. ולכן - בזמן יציאה ממשבר צריך לפתח מנגנוני למידה. ביום היציאה מהמשבר, אסור לאפסן את כל החוויות ואת הזיכרון הארגוני בצד, אלא מיד להקים את הוועדה שתסיק מסקנות ודרכי יישום לעתיד. אנחנו צריכים ליצור "feedback loops" - פעלנו בדרך מסוימת, גם אם היא לא הייתה מושלמת, זה בסדר עכשיו צריך ללמוד ממנה ולייצר נורמה חדשה. הנורמות המשפטיות מעצבות התנהגות בשטח, אבל לאחר מכן אנחנו צריכים ללמוד מההתנהגות בשטח ולייצר נורמות משפטיות בהתאם.

אנחנו כבר תשעה חודשים בתוך המלחמה, נכנסנו למעין שגרה לא שגרתית. למדנו מהמשבר הקודם?

עוד אין לנו את מרחק הזמן הנדרש כדי להבין את מה שאירע כאן, וגם אין עוד מחקר אמפירי מספק אלא רק התרשמויות, אך מה שברור - מהבחינה של למידה ארגונית - לא למדנו בכלל. לא השכלנו לפתח מנגנוני למידה מתאימים ואין לנו מנגנונים מספקים שיכינו אותנו לרעידת האדמה שתבוא. ומערך של למידה מוסדית זה גם בדיוק מה שדרוש כדי להעריך לעולם עבודה עתידי. גם אם העתיד איננו משבר - הוא מצריך הכנסה סדורה, ואני חושש שאין לנו מספיק מזה - לא במדינה וגם לא בקרב השותפים החברתיים (ארגוני עובדים ומעסיקים).

השנה אתה המנחה האקדמי של הקליניקה לזכויות עבודה. איך התקופה מת-בטאת בעבודת הקליניקה?

כל התיקים שלנו נוגעים בתקופה באיזושהי צורה, כי מה לעשות - המלחמה נגעה בכלום בדרך כזו או אחרת. עו"ד מיכל תג'ר עושה עבודה מצויינת באיתור מקרים מתאימים לבחינה משפטית, ועובדת עם התלמידות. יש על האופן שבו אפשר להכליל מסיפורים של פרטים על בעיות העומק בתקופה זו. דוגמה לעי-סוק מכוון למטרה זו הוא הטיפול באנשי המילואים, המפונים והמובטלים יש כאן מורכבות גדולה כי במצב שהעובד תובע את המעסיק שקיפה את זכויותיו, צריך להביא בחשבון גם מצבים בהם המעסיקים עצמם חווים משבר גדול. ולכן אנחנו אנחנו כל הזמן מעלים את שאלת ה"אחריות" - מול מי מטפלים בבעיה, האם מול המעסיק או מול המדינה? ככל שאנחנו מתעמקים יותר, אפשר לראות בעיות של אי-צדק מבני שמחזיר אותנו "לנורמלי" הפגום. הבעיות שבפנינו מגוונות: מה האחריות של מעסיקים שצריכים לקלוט חזרה עובדים במצב של פוסט-טראומה? מה האחריות של המדינה כלפי מהגרי עבודה? שוק העבודה הוא המקום שאליו מתנקזות המון בעיות חברתיות ומתחדדות בו.

בנימה אישית יותר - התמחית בבית המשפט העליון, אצל הנשיא בדימוס אהרון ברק (עוד כשהיה "רק" שופט). איך הרגשת כשצפית בו בבית הדין בהאג?

התרגשתי, אין ספק. עברתי עם ברק אירועים גדולים, התמחיתי אצלו במהלך משפט דמיניוק. ללמוד לצידו במשפט שנוגע באישי ובפוליטי, ולתרגם את כל זה למשנה משפטית סדורה כמו שהוא יודע, זו היתה חוויה מרתקת. כיום, הלב כואב לנוכח היחס אליו ולערכים הליברליים במדינה. גם לי היו דיונים איתו בעל פה ובכתובים על דרכו המשפטית. בעיני הוא היה מהוסס מדי ביחסו לזכויות חברתיות. אלה דיונים שצריכים להתקיים מכל קצוות הקשת הפוליטית והתורת משפטית. אבל יש להכיר בכך שהוא אדם מיוחד שליבו מושקע לגמרי בפרויקט של בניית מדינת ישראל. אחד הדברים שלקחתי מהתקופה איתו, היה

שהוא הסכים והקשיב לכל מי שביקש להפגש עמו, מכל שכבות האוכלוסיה. כששאלנו אותו בהתמחות למה הוא נפגש עם כולם, הוא אמר שכל בן אדם צריך שמישהו יקשיב לו, ואם מישהו פונה אליו- הוא מקשיב. ברור שבית המשפט העליון לא תמיד יוכל למצוא את הפתרון הפרטני, זה לא תפקידו המובהק, אך הוא ראה בני אדם מול עיניו, את טובת הציבור. אם שאלת בנימה אישית – התרומה המשפטית שלו כמו גם האנושיות שידע להפגין לכלל הפכו את ההפגנה שבה השתתפתי ליד ביתו בעת השנה של המהפכה המשפטית, לאחת המשמעויות ביותר עבורי.

ולסיום – יש לך עצה לסטודנטים שניגשים לריאיונות ההתמחות?

אנחנו נפגשים בדיוק בימי הראיונות של שנה גימ'ל. קודם כל, זה בסדר ואפילו טוב שאתם לחוצים. זה אירוע חשוב שצריך להתכונן אליו היטב. אבל לאחר שאני עוקב אחרי הרבה מחוזרים של תלמידים לחוצים, מצבכם טוב בשוק העבודה, אתם רצויים, המצב יהיה הרבה יותר נוח מהחשש שלכם. אני ממליץ לתכנן ולחשוב מראש. לקחת קורסים קטנים עם מרצים מהם תרצו לקבל מכתב המלצה ולעשות דברים שמייחדים אתכם. לקורות החיים תכניסו דברים שמלמדים מי אתם באמת, כאלה שתוכלו להציג ולהתגאות בעצמכם ובאישיותכם דרכם. גם אם אתם מדריכים בחוג רכיבה טיפולית – זה בסדר ואפילו מעור לה. אל תהיו אחד מחמישים שהתלבשו במעין תחפושת שחור-לבן ומקפידים להטמע בקהל. תייחדו את עצמכם. באופן כללי יותר – אל תחיו את חייכם בשביל הריאיונות ותתכננו כל צעד ושעל בהיסטריה כדי להגיע למטרה. למרות כל האירועים הקשים שאנחנו עוברים לאחרונה, אלה שנים שאנחנו אמורים להפיק מהם משהו טוב לחיים ולתרום משהו לכך שיהיו לנו חיים טובים יותר תזכרו תמיד לנסות להפוך את עצמכם לעורכי וערכות הדין המיוחדים שהבינה המלאכותית לא תנצח.

**בתקופת הקורונה ומיד
לאחר מכן במלחמה הנר
כחית המדינה בחרה לה
תמודד עם המשבר בצורה
של חל"ת ודמי אבטלה.
לראייתך, זה לא הפתרון
האידיאלי, ואחד המחירים
הקשים שלו הוא הקושי
בחזרה למקומות העבודה.**

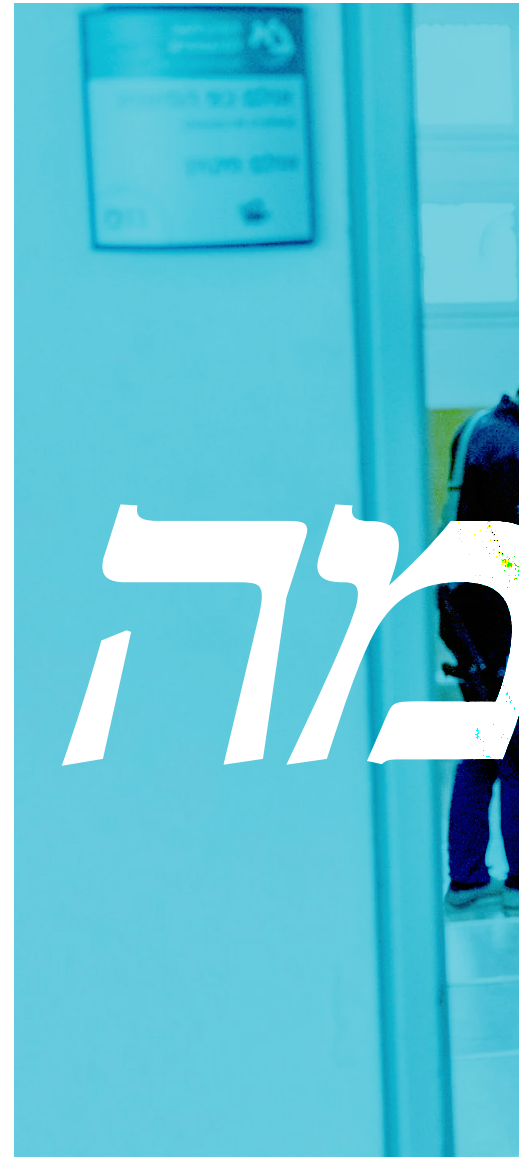
אנקד מינה בזמן

■ עומר ברמן, שנה ב'

שבט שבעה באוקטובר 2023, כ"ב בתשרי התשפ"ד, שבו חל חג שמחת תורה, מדינת ישראל הותקפה במתקפת פתע מתוכננת היטב על ידי ארגון הטרור הרצחני חמאס. בשעות הבוקר המוקדמות, מחבלים חמושים פרצו את גדר הגבול בין רצועת עזה וישראל, תוך שימוש באמצעי לחימה מתקדמים.

המחבלים פשטו על ערים וישובים, מתקנים צבאיים, ואף הגיעו לפסטיבל מור זיקה שהתקיים באזור. הם ביצעו מעשי טבח וזוועה חסרי תקדים, תוך שהם רוצחים ללא הבחנה גברים, נשים, ילדים, תינוקות, קשישים, אזרחים וחיילים, ישראלים ואזרחים זרים. במקביל למתקפה הקרקעית, החל ירי מסיבי של אלפי רקטות ופצצות מרגמה מרצועת עזה לעבר יישובים ישראליים, אשר נמשך גם בימים שלאחר מכן. ירי זה גרם לאבדות בנפש ונזק רב לרכוש בכל רחבי הארץ.

תוצאות המתקפה היו הרסניות: למעלה מ-1,500 ישראלים ואזרחים זרים נרצחו, מתוכם 644 חיילים. מספר הפצועים עלה על 15,000. בנוסף, המחבלים חטפו מעל ל-240 בני אדם, כולל אזרחים, חיילים, קשישים, נשים וילדים, והעבירו אותם לרצועת עזה. נכון לזמן כתיבת שורות אלו, 120 מהחטופים עדיין מוחזקים בשבי ארגון הטרור. בעקבות המתקפה, ישראל הכריזה על מצב מלחמה והחלה במבצע צבאי נרחב נגד חמאס ברצועת עזה – מלחמת חרבות ברזל. כחלק מהמאמצים להגן על האזרחים, למעלה מ-100,000 תושבים מיישובי הדרום והצפון פונו מבתיהם למקומות בטוחים יותר במרכז הארץ. על רקע זה, אישר שר הביטחון לצה"ל את גיוס מילואים הנרחב ביותר מאז קום המדינה. ההערכות מדברות על קרוב ל-300,000 איש שגויסו לשירות מילואים ומתוכם כ-70,000 הינם סטודנטים.

מלחמת חרבות ברזל מערימה קשיים מנטליים רחבים על כל אזרחי ישראל. רבים חווים חרדה מתמשכת ופחד קיומי, הניזונים מהאיום המתמיד של התקפת טילים, חשש מפני חדירת מחבלים ודאגה לשלום יקיריהם בחזית ובעורף. היקף הקורבנות בשבעה באוקטובר היה כה נרחב, עד שקשה למצוא ישראלי שאינו מכיר באופן אישי מישהו שנפגע, נחטף, או איבד את חייו באותו יום ארוך. הטרומה של אירועי ה-7 באוקטובר והמראות הקשים שנחשפו לאחר מכן, משפיעים עמוקות על הנפש ואלהן מתלווים הבידוד החברתי הנובע מהצורך להישאר קרוב למרחבים מוגנים, והשיבוש המתמשך של שגרת החיים, אשר מגבירים את התחושות של דיכאון ובדידות. שום מילים לא יוכלו לתאר את מצבם הנפשי של משפחות החטופים והחללים, שביום ארוך אחד, חרב עליהם עולמם.

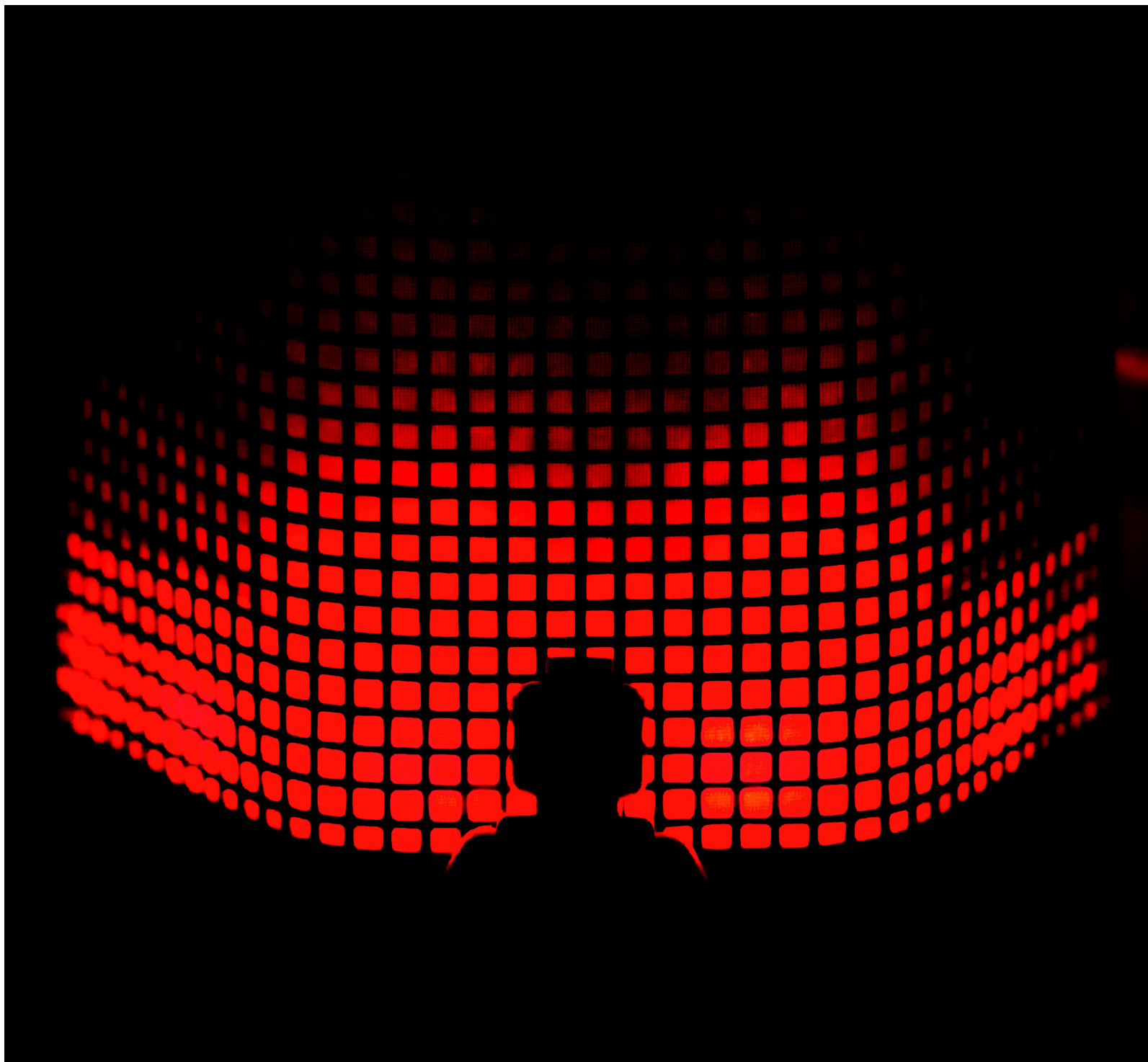
אני מעוניין לנצל מסגרת זו על מנת להביע הערכה והערצה לחברינו הסטודנטיים המשרתים במילואים. כאמור, המלחמה הביאה לגיוס נרחב של סטודנטים לשירות מילואים. גיוס למילואים של סטודנטים רבים מוסיף שכבה נוספת של מורכבות, יוצר פערים בחומר הנלמד ומקשה על השלמתו. סטודנטים אלה מוצאים עצמם בין הפטיש לסדן, כשהם נדרשים למלא את חובתם הלאומית מחוץ ולשמור על מסלול לימודיהם מאידך. הניתוק הפתאומי מהלימודים, לעיתים לתקופות ממושכות, יוצר פערים משמעותיים בחומר הנלמד ומקשה על השלמתו.

בנוסף, החוויות הקשות בשירות הצבאי עלולות להשפיע על מצבם הנפשי ועל יכולת הריכוז שלהם גם לאחר חזרתם ללימודים. למרות הקשיים, רבים מהסטודנטים המשרתים במילואים מגלים נחישות ומחויבות יוצאות דופן, מנסים לשלב בין המשימות הלאומיות לבין שמירה על רצף לימודי, תוך הסתייעות בחבריהם ובמערכות התמיכה האקדמיות. על רקע זה, נדרשו המוסדות האקדמיים להתמודד עם אתגר ייחודי – התאמת תוכנית הלימודים לזמן המלחמה. הקושי המשמעותי היה כיצד לא לפגוע ברמת הגבוהה של הלימודים האקדמיים מזה, וכיצד להתאים את אופי המשימות האקדמיות למשרתי מילואים. בסופו של דבר, במסגרת האיזון שבוצע בין שני שיקולים אלו, נעשו מאמצים עילאיים להתאים את אופי הלימודים למשרתי המילואים וליתן הקלות ככל שרק ניתן – נוספו מועדים לבחינות, ניתנו תוספות זמן, ציוני עובר מנהלי, שיעורים פרטניים עם חברי סגל ועוד.

זאת ועוד, "שגרת המלחמה" משבשת את שגרת הלימודים של כלל הסטודנטים ומשפיעה על כל היבטי חייהם. הלחץ הנפשי המתמשך והדאגה המתמדת לביטחון האישי ולשלום המשפחה והחברים מקשים על הריכוז בלימודים. הדבר מתבטא ברידה במוטיבציה ללמידה ובתחושת המשמעות של הלימודים. גם במישור זה, אוניברסיטת תל אביב לא השאירה את הסטודנטים לבדם, ומאפיינת שרת לכל מי שרואה את עצמו זקוק לכך, לקבל סיוע נפשי ע"י רשויות האוניברסיטה במחיר מסובסד.

כמו כן, המלחמה לא פסחה גם על המצב הכלכלי. סטודנטים רבים מאבדים מקורות הכנסה זמניים או קבועים, מה שמקשה על מימון הלימודים והמחיה. במקביל, סטודנטים שנאלצו לפנות את מגוריהם באזורי הסכנה מתמודדים עם קשיי דיור ושיבוש נוסף של שגרת החיים. לנוכח מצב זה, אוניברסיטת תל אביב נקטה בצעדים לסיוע כלכלי, כולל הענקת מלגות ומתן הלוואות, במטרה להפחית ככל האפשר את הנטל הכספי על הסטודנטים.

נוכח כל האמור, דומה כי במסגרת האיזון בין כלל השיקולים, ובצדק, ניתן משקל משמעותי ביותר לרווחתם של הסטודנטים על פני שיקולים אחרים, וכפי שנאמר אך לאחרונה: "המחוג הדק המסמן את נקודת האיזון בין כלל השיקולים מוסט בשים לב למורכבות הייחודית בתקופת מלחמה".

עידן הבינה-המלאכותית: קוד פוגש חוק

■ חלא יוסף, שנה ב'

עשרות שורות הקוד שמריצים במחשב אינן מיועדות לגרום לאפליה, ואין בהן כוונה להפלות, אך, האחראים לאפליה הם המתכנתים של האלגוריתמים, או מי שמזין את המידע לאלגוריתם. מחקרים מצביעים על נטייה אנושית להפיל לוח, נטייה שלעיתים משועתקת למערכות בינה מלאכותית. כך, גם בדוגמאות שנזכרו לעיל, ההטיות של המערכות הן בעיקר תוצאה של גורמים אנושיים שמשפיעים על תהליך הלמידה וקבלת החלטות שלהן.

אם לבינה-המלאכותית יש הטיות כמו לבני האדם, האם היא גם יצירתית כמוהם?

השירים המצורפים נכתבו בידי משורר ואחד בידי בינה-מלאכותית. האם תוכלו להבדיל איזה מהם כתבה הבינה-המלאכותית?

הטל על העשבים
נוצץ ככתם,
הפרחים פותחים
את עטרתם,
הבהמה מהרהרת
בשקט השדה,
והאדם מתמלא
תקווה ליום חדש

בדממה הלילית
הילדים חולפים
מעת לעת ליד חלון,
אפיהם תחובים
במאורה העגלה
של אפס מעלות,
מגששים בגשם אחר
פיתית שלג ראשונים

השיר הראשון מימין, נכתב על ידי המשורר גלעד מאירי, והשיר השני נכתב על ידי "ג'מיני" תוכנת הבינה-המלאכותית של גוגל. אוסקר שוורץ ערך מחקר כדי לבחון את יכולתם של אנשים להבדיל בין שירה של בינה-מלאכותית לשיירה של בני אדם. הוא גילה במגוון ניסויים שכ- 65% מהנדקים לא הצליחו להבחין ביניהם. מחקרו מעיד שרמת היצירתיות של הבינה-המלאכותית קרובה אם לא זהה לזו של האדם. לדעתו, בעולם של היום המצאה ויצירתיות הפסיקו להיות ייחודיות לבני אדם, ואני לא היחידה, בפסיקה באוסטרליה נקבע שהבינה-המלאכותית היא ממציאה בדיוק כמו אדם.

האם תהיה השפעה לבינה-המלאכותית על היצירתיות של האדם?

ניתן לחשוב על שני תרחישים מנוגדים שעלולים לקרות בעקבות התפתחות הבינה-המלאכותית. הראשון הוא עליה ביצירתיות, בתרחיש זה הבינה-המלאכותית תעזור לבני אדם ליצור בצורה מהירה ויעילה יותר, שכן הסתמכות על בינה מלאכותית מפחיתה את הזמן והמאמץ הנדרשים כדי להמציא. כמוכן שבני אדם עדיין יצטרכו להקדיש זמן כדי לתקן ולערוך את המידע שנוצר, אך התהליך יהיה מקוצר ומהיר יותר.

בתרחיש השני, יהיה דיכוי של היצירתיות האנושית. אנשים ייצרו כל כך הרבה יצירות דרך בינה-מלאכותית שממציאם אנושיים יתקשו לעמוד בקצב היצירות ובאיכותן, מה שיוביל לתמריץ חסר ליצור אצל היוצרים כי הבינה-המלאכותית תמציא משהו בפחות זמן ואף יותר יצירתית בלי תלות בכמה משאבים הם ישיקעו ביצירה.

האם אנשים ישתמשו בבינה-מלאכותית רק ליצירה?

תופעה שהמשפט יצטרך להתמודד איתה היא שימוש בבינה-מלאכותית למטרות פליליות. עבריינים יכולים להשתמש בה כדי לשפר את יכולתם לעבור על החוק. לדוגמה, דרך הדיפ-פייק (Deepfake), תוכנה שאפשר ליצור דרכה סרטונים מזויפים על אנשים, או לשנות את התוכן של סרטונים אמיתיים או את הקולות בהם לפי רצון העבריין ולהשתמש בכך כדי לחסות ולאיים על אנשים. תופעה זו נמצאת כבר בעולם והיא חלחלה לתוך ישראל בשנים האחרונות.

מי יהיה האחראי על עולות ועבירות שמבוצעות על ידי בינה-מלאכותית?

בשנת 2018 התרחשה בארצות-הברית תאונה קטלנית בה מעורבת מכונית אוטונומית, אשר גרמה למותה של הולכת רגל. מקרה זה העלה שאלות משפטיות מורכבות בנוגע לזיהוי הגורם האחראי לתאונה.

האתגר המרכזי טמון בכך שמערכות מבוססות בינה מלאכותית פועלות באופן אוטונומי לכן קשה לצפות את פעולתן מראש, מה שעשוי לערער את המבנה המקובל המושתת על הימצאות אדם שנושא באחריות למעשיו במוקד ההתרחשות. ככל שהמערכות האנושיות בהחלטה או בפעולה מצטמצמת יותר,

במאמרו של פרופ' מנחם מאוטנר "המשפט הסמוי מן העין" הוא פותח את דבריו בתיאור שמסביר איך המשפט עוסף כל היבט בחיינו מהרגע שאנו פוקחים את העיניים בבוקר. האם עלה בדעתכם אם פרופ' מאוטנר היה חובב משפט וטכנולוגיה וכותב את המאמר הזה בעידן הבינה-המלאכותית?

אולי הוא לא היה מחפש את השעון בבוקר הרי הרובוט מעיר אותו, והוא לא היה צריך לקום לפתוח את התריס, כי יכל לומר בקול "תריס היפתח" שהרי ביתו חכם. אין בנאים שבונים את הבניין ממול כי בונים אותו מכונות. אולי הוא לא היה צריך להתלבט אם ללכת לעבודה או להישאר במיטה, כי הבינה המלאכותית החליפה את כל העובדים. העולם שראה פרופ' מאוטנר נלגד עיניו השתנה, אנו לא מוקפים רק במשפט אלא במשפט וטכנולוגיה.

לפני מספר שנים, רבים סברו כי האנושות רחוקה עשרות שנים מהיכולת לייצר בינה-מלאכותית מתקדמת. אולם, הערכות התבררו כשגויות. בעשורים האחרונים, הבינה-המלאכותית הפכה נפוצה ומושרשת במגוון רחב של תחומים, לרבות שירותי בריאות, פיננסים, ביטחון, חינוך וחקלאות. כיום, עולמנו רווי בבינה-המלאכותית ולא מדובר אך ורק ביישומים מתקדמים ומורכבים כמו ה-"ChatGPT", או במכונות מסובכות ויקרות אלא גם בטכנולוגיות יום-יומיות כגון וויז, יוטיוב, מערכות זיהוי פנים במכשירים ניידים ומסנני דואר זבל. חלק מהמומחים בתחום כיום מכנים את הבינה-המלאכותית "המין הדיגיטלי", בשל הדמיון בינה לבין המין האנושי. מערכות אלו חושבות, יצירתיות, בעלות אישיות, מסוגלות לראות כאילו יש להן עיניים ואף בעלות אינטליגנציה רגשית. לכן, הטענה שבינה מלאכותית היא רק קוד במחשב לא בהכרח מדויקת. השואה זו דומה לטענה שבני אדם הם רק בשר ודם. כמו המורכבות והעומק של המין האנושי, כך גם מערכת הבינה-המלאכותית מבטאת רמה גבוהה של הבנה ותחכום, החורגת מגבולות הטכנולוגיה הפשוטה.

ההתפתחות המהירה והמתמשכת של טכנולוגיות הבינה-המלאכותית מציבה אתגר משמעותי בפני מערכות המשפט ברחבי העולם. ככל שהיישומים של בינה מלאכותית הופכים לנפוצים ומורכבים יותר, כך גוברת החשיבות בהסדרת התחום מבחינה משפטית. בכתבה זו אציג עד כמה הבינה-המלאכותית משורר כללת ונוכחת בחיינו ואציג את דעתי איך ניתן להסדיר משפטית תחום חדשני, מורכב שמתפתח במהירות רבה.

מהי בינה-מלאכותית?

הבינה מלאכותית או בשמה הלועזי (Artificial Intelligence) היא מונח שמתאר יכולת של מכונה או אלגוריתם, להפיק תחזיות, המלצות, או החלטות באמצעות מודלים מתמטיים וכלים סטטיסטיים בצורה עצמאית.

איך הבינה-המלאכותית עובדת?

המערכת של בינה מלאכותית מבוססת על טכניקות של למידת מכונה (machine learning). למערכות יש אלגוריתמים שמורמים להם נתונים שהיא לומדת דרכם. התוכנה נעזרת במאגר מידע רחב מאוד שמואב בפניה (Big Data), כדי ללמד את עצמה איך ליצור תבניות מתוך הנתונים במטרה ליצור כללים, לפיהם היא מגיעה להחלטות, ותוך כדי תהליך סקירת הנתונים, הלמידה והזיהוי המערכת מתקנת את עצמה.

אם יש לבינה-המלאכותית אינטליגנציה אנושית, האם יש לה גם הטיות כמו לבני-אדם?

נראה שהתשובה לכך היא חיובית. בחיפוש קצר בגוגל אחרי המילה "סבתא" תגלו שאין תמונות של נשים שחורות, כמו כן, תחת המילה "זוג" אין תמונות של זוגות חד מיניים. בנוסף, בארה"ב תוכנה דירגה גברים כמועמדים טובים יותר לעבודה מאשר נשים. יש השלכות יותר מרחיקות להטיות של הבינה-המלאכותית, למשל בנקים וגופים מלווים משתמשים לעיתים במערכות ביי-נה-מלאכותית כדי לאמוד את סיכויי החזר של לווים שונים. מחקרים הראו שמערכות כאלה נטו להפלות אוכלוסיות מסוימות.

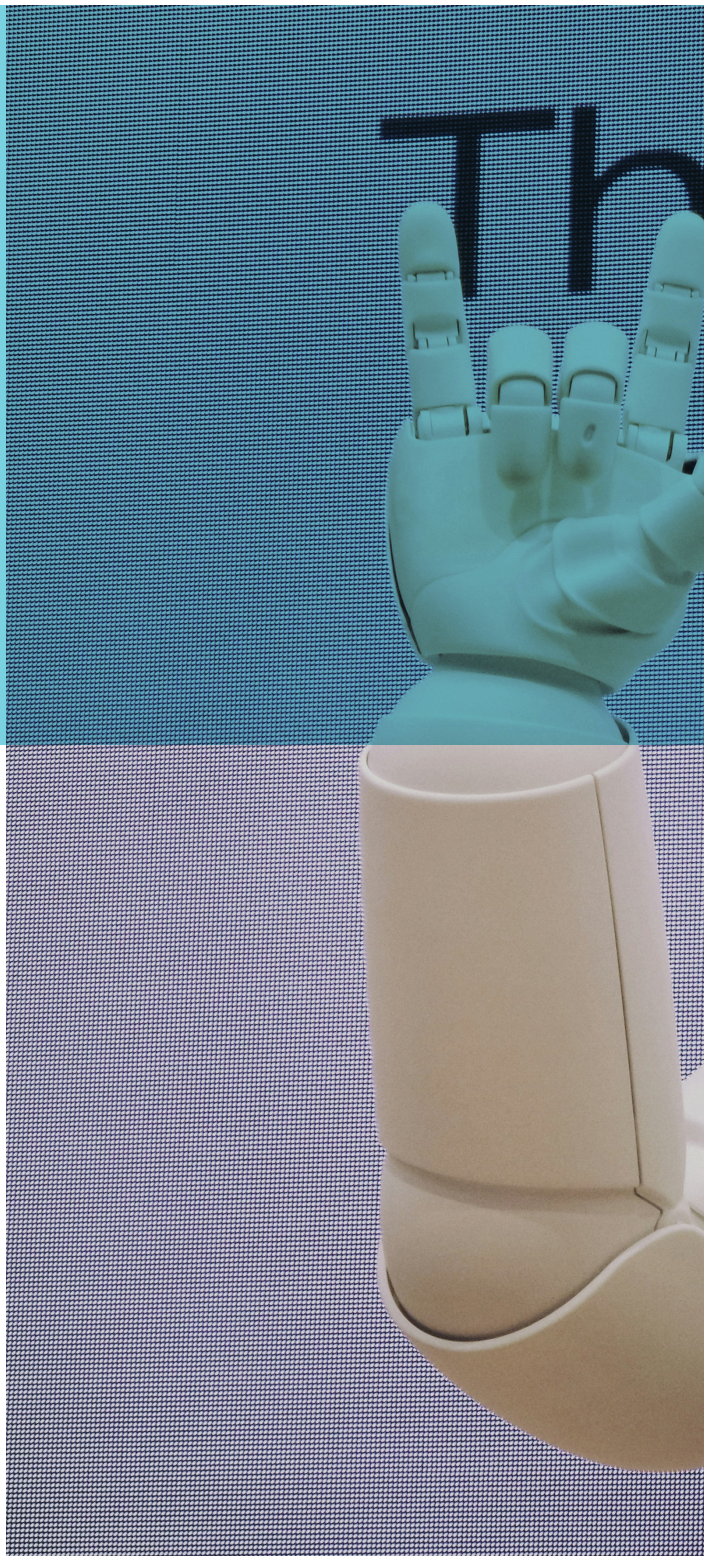
חמור מכך, בארה"ב בתי משפט נעזרו במערכת אשר מעריכה רמת הסיכון והסיכוי לפשיעה חוזרת של חשודים, והתברר שהתוכנה סימנה אנשים שחורים כמסוכנים יותר מאשר חשודים לבנים. ולמרות שהתוכנה לא שואלת או בוחנת את צבע עורו של האדם, היא בכל זאת זיהתה אנשים שחורים כמסוכנים יותר. המערכת מתבססת בהחלטתה על המצב הסוציאקונומי, הגיל, אזור המגורים ופרטים אחרים על החשוד ומכך היא מסיקה אם הוא מסוכן או לא.

מתעוררות שאלות בנוגע לנשיאה באחריות המוסרית, החברתית והמשפטית. משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה ומחלקת ייעוץ חקיקה במשרד המשפטים, פרסמו ב- 2023 מסמך בנוגע למדיניות הרגולציה והאתיקה בתחום הבינה המלאכותית, אשר תנחה את משרדי הממשלה והרגולטורים לפעול על פי עקרונות מסוימים. הם הציעו במסמך מספר אופציות להטלת האחריות: ניתן להטיל את האחריות על מפתח המערכת, שכן הוא הגורם המיטבי שמכיר את האלגוריתם ואת הסיכונים הנובעים מהשימוש בו, ומכאן שמוטלת עליו החובה לצמצם סיכונים פוטנציאליים לפני הפצת התוכנה למשתמשים. לחלופין ניתן להטיל את האחריות על המשתמש במערכת. המטרה באפשרות זו היא לתמרץ את המפעיל, שנהנה מהרווחים הנובעים מהשימוש במערכת, לנקוט באמצעי זהירות מתאימים לרמת הסיכון של המערכת, על-מנת למנוע תוצאות שליליות שעלולות להתרחש. כאשר מעורב גורם אנושי בפעולת המערכת, ניתן להטיל עליו אחריות במקרים שבהם לא התערב על מנת למנוע את התוצאה השלילית. נוסף לכך, ניתן לשקול הטלת אחריות על גורמים המעורבים בתהליך כניסת המערכת לשימוש, כגון יבואן או יצרן.

עם זאת, ישנם אתגרים משמעותיים הקשורים להטלת אחריות במערכות בינה מלאכותית. תהליך הפיתוח עלול לעבור בין מספר מפתחים, מה שמוסיף לרמת המורכבות להטלת אחריות על אחד מהם. כמו כן, יתכן שמאגר הנתונים עליו מבוססת המערכת אינו איכותי, ומפתח המערכת לא יוכל לדעת זאת מראש. בעיות אלו מעלות חששות של הרתעת יתר ופגיעה במוטיבציה לזימות טכנולוגית.

אפשרות נוספת היא להתייחס לבינה מלאכותית כאל ישות משפטית נפרדת, בדומה לתאגיד, ולהטיל עליה אחריות. עם זאת, עולות שאלות מורכבות כגון: כיצד להטיל סנקציות על מכונה? האם להעניק לה זכויות? האם היא יכולה לנהל תביעה משפטית? בתחום הפלילי, כיצד נקבע את היסוד הנפשי של המערכת?

איך ניתן להסדיר משפטית תחום שמתפתח במהירות רבה?

כיום ברחבי העולם, אנו עדים למרוץ עולמי של חקיקה המבקשת לאסדר את הפיתוח והשימוש בטכנולוגיות בינה מלאכותית. חוק הבינה המלאכותית של האיחוד האירופי (AI Act) עבר במרץ 2024. החוק פועל לפי גישה מבוססת סיכונים. ככל שיש סיכון גבוה יותר לגרום נזק לחברה, כך הכללים מחמירים יותר. הקנסות בגין הפרות החוק נקבעו כאחוז מהמחזור השנתי העולמי של החברה המפרה בשנת הכספים הקודמת, או סכום שנקבע מראש, לפי הגבוה מביניהם. לדעתנו, שיטת ענישה הזו תביא להרתעה של תאגידי הענק אשר לא ישתלם להם לעבור על החוק.

בארצות הברית, נכון להיום, אין רגולציה פדרלית מקיפה המסדירה את תחום הבינה המלאכותית. הרגולציה הקיימת היא מדינתית וחלקית בלבד. באוקטובר 2022, פרסם משרד המדע והטכנולוגיה של הבית הלבן מסמך הנחיות המכונה "Blueprint for an AI Bill of Rights" המסמך כולל הנחיות ועקרונות לפיתוח ושימוש במערכות בינה מלאכותית, אך בפועל, הוא אינו מחייב. כשנה לאחר פרסום המסמך, חתם הנשיא ביידן על צו נשיאותי בנושא בינה מלאכותית. מדובר בצו בעל מעמד חוקי מחייב, המורה על מפתחי מערכות בינה מלאכותית לחלוק את ממצאי בדיקות הבטיחות שלהם עם ממשלת ארה"ב במקרים מסוימים.

נכון למועד כתיבת שורות אלו, בישראל אין עדיין חקיקה מחייבת בתחום הבינה המלאכותית. קיימות החלטות ממשלה ורגולציות ייעודיות, אך לא חקיקה מקיפה. ישנם יתרונות רבים הגלומים בחקיקה רוחבית, כגון אחידות ועקביות, וקיים חשש כי חקיקה ורגולציה ענפית תוביל לאי-אחידות, לסתירות ולחוסר-ודאות. לדעתנו, נוכח ההתפתחות הטכנולוגית המהירה והבלתי צפויה, חקיקה מקיפה עלולה לפגוע בהתפתחות התחום ולהיות בלתי עדכנית במרבית הזמן. לפיכך, יש להעדיף חקיקה ממוקדת ונקודתית בהתאם להתפתחויות הטכנולוגיות ובהלימה לחקיקה המתגבשת במדינות מפותחות, וזאת כדי להבטיח השתלבות מיטבית של ישראל בשווקים התחרותיים שבעולם. חקיקה ענפית יעילה יותר מאחר והיא מאפשרת מענה מהיר, מקצועי וממוקד. היא מציעה גמישות רבה יותר לטיפול בסוגיות בוערות, לעומת חקיקה כללית, המצריכה תהליכים ארוכים ומסורבלים יותר.

משפטי משפחת קראמבלי

בנים אכלו בוסר

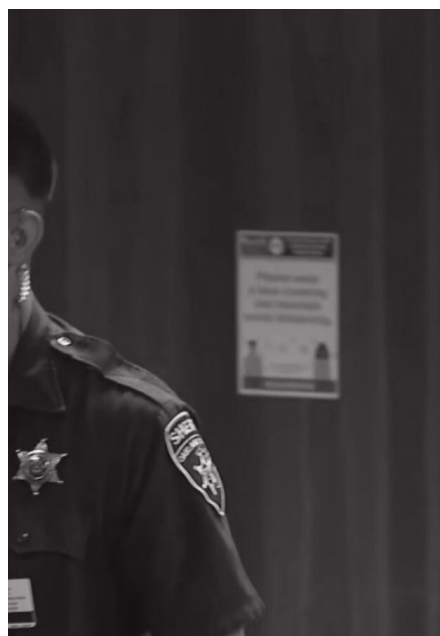
■ תומר ורד, שנה א'

כאן נשאלת השאלה – האם אכן מדובר במוות אשר יכלו ההורים למנוע על ידי פעולות פשוטות לנוכח הדגלים האדומים אשר התנוססו בפניהם; או שמא מדובר בהטלת נטל בלתי סביר על ההורים למעשה הפלילי של בנם? על מנת לענות על שאלה זו נתחיל בהשתלשלות האירועים.

לבנם של הזוג קראמבלי היה רק חבר אחד בבית הספר, ובתחילת 2021, משפחתו עזבה את האיזור, זמן קצר לאחר המעבר, נפטר סבו של הבן ומספר חודשים לאחר מכן נפטרה גם סבתו. לעזיבה של חברו היחיד, ולפטירתם של סביו, היו השפעות נפשיות קשות על הבן וחברו של הבן העיד במשפט, כי בחודשים שלאחר מכן, הורה שינה את התנהגותו באופן ניכר, החל לדבר על נושאים אלימים ולאט לאט נותק ביניהם הקשר; עוד העיד כי הבן, פנה אל הוריו בבקשה לעזרה פסיכולוגית, אך אלו סירבו ואמרו לו פעם אחר פעם להתבגר. הקראמבבלים, באופנה אמריקאית טיפוסית, עסקו יחדיו בירי חובבני במטווח והאב והבן היו מבליים בו באופן תדיר. בבלאק פריידי, 4 ימים לפני הטבח, רכש האב אקדח חדש, בתור מתנת חג מולד מוקדמת לבנו, על מנת לרומם את רוחו עקב הטרגדיות שפקדו אותו בחודשים האחרונים. הבן התלהב מהמתנה, הש" וויץ באקדח במדיה החברתית, והוא ושני הוריו הלכו לבחון את הרכש החדש במטווח. יום לפני התקרית, הבן חיפש לקנות תחמושת לאקדח באינטרנט ובית הספר הודיע על כך להורים.

30.11.2021 עברה העיירה אוקספורד-מישיגן זעזוע אדיר כאשר תלמיד כיתה ט' פצח במסע הרג במסדרונות התיכון העירוני. אותו יום השאיר 4 מש" פחות, וקהילה שלמה, בהריסות. הורה נשפט כבגיר עקב טענות בדבר היותו מסוכן לציבור ומתוך אמונה כי רק שפיטתו כבגיר תוביל לצדק אמיתי בעניינו, עקב תכנון מראש של הטבח. הורה הורשע בעבירת טרור (אישום תקדימי בפני עצמו במקרים מסוג זה), 4 עבירות רצח ו-19 סעיפי אישום נוספים ונידון למאסר עולם ללא אפשרות חנינה.

3.12.2021, הודיעה פרקליטות מחוז אוקלנד כי לא תסתפק באישום כנגד הורה ותגיש כנגד ג'יימס וג'ניפר קראמבלי, הוריו של הורה, כתב אישום עבור 4 מקרים של "involuntary manslaughter" (כמעט) המקבילה האמריקאית להמתה בקלות דעת). אישומים אלו היו את הפעם הראשונה בהיסטוריה האמריקאית בה הורים של רוצח הואשמו בעבירת המתה בכלל ובהמתה בקלות דעת בפרט. אישומים תקדימיים אלו הבשילו לכדי הרשעה בפני חבר מושבעים ול-15-10 שנות מאסר לכל אחד מבני הזוג.

ביום הטבח עצמו, ההורים הוזעקו לבית הספר, על מנת לדון בצירור מטריד שבנם צייר בשיעור מתמטיקה, שכלל גם איור ריאליסטי של האקדח שנקנה ארבעה ימים לפני כן. יועץ בית הספר הורה להורים לקחת את הבן לפסיכולוג תוך 48 שעות, אך נעתר לבקשת הבן להשאיר בבית הספר, וכך חזרו ההורים לעיסוקם. כשלוש שעות לאחר מכן, הבן ירה את הכדור הראשון והתחיל את מסע הקטל שלו במסדרונות התיכון.

כעת נעבור לניתוח העבירה. על מנת להרשיע בהמתה בקלות דעת, על התביעה להוכיח מעבר לכל ספק סביר כי הנאשם גרם, למותו של אדם בין אם ברשלנות רבתי ובין אם באי נקיטת פעולה על פי חובה חוקית.

היסוד העובדתי

התביעה טענה כי ההורים התרשלו בכך שלא עשו מספיק על מנת למנוע מבנם את הגישה לאקדח. לטענת האם – האב היה אמון על אפסון האקדח, מכיוון שהיא עצמה לא יודעת להתנהל עם אקדחים. לכך השיבה ההגנה כי ג'ניפר השתמשה באקדח ימים ספורים לפני כן ועל כן נטל האפסנה הבטוחה היה מוטל גם עליה. לטענת האב – האקדח אוכסן במקום מסתור ובנפרד מהתחמושת שלו. טענה זו גובתה על ידי יומנו של הבן (אשר ההורים לא היו מודעים אליו לפני הטבח) בו הבן כתב כי אינו מוצא היכן אבא שלו מאחסן את האקדחים. לטענתו הדבר מעיד כי לא התרשל. מנגד, טענה התביעה כי אין מדובר באמצעי זהירות סבירים וכי היה על האב לנעול את הדק האקדח או לאפסן אותו בכספת (אם כי התביעה לא הביאה שום הוכחה לכך שלא היה נעול).

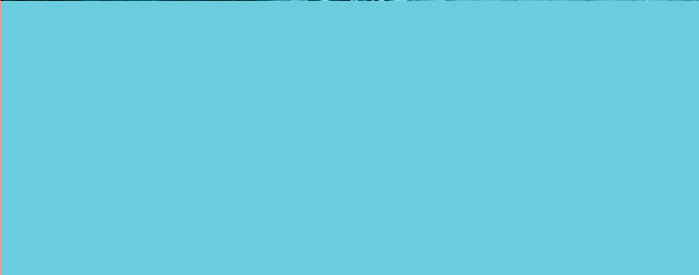
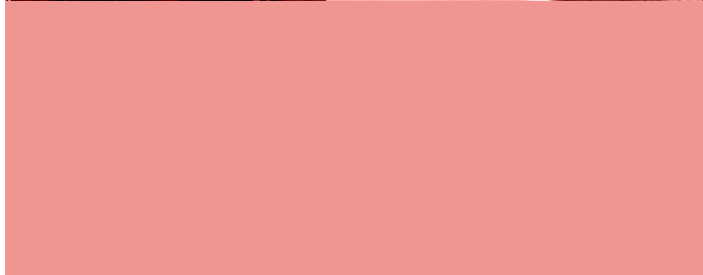
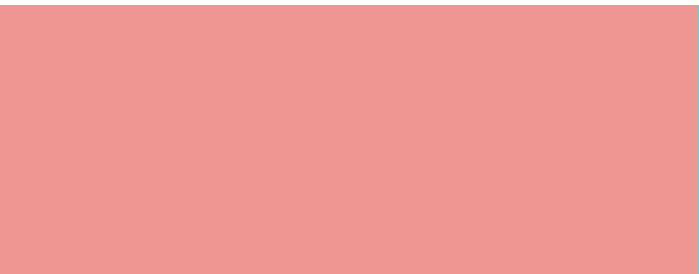
היסוד הנפשי

לטענת התביעה, ההורים פעלו באופן חסר זהירות ובאדישות להשלכות מעֵ־ שיהם כאשר לא נקטו משנה זהירות בעת אחסון האקדח בצורה כה מרושלת, וכי היה עליהם לצפות כי אפסון אקדח בסביבת בנם מתמודד הנפש עלולה הייתה להוביל לאסון. מנגד, ההורים טענו כי לא היו מודעים לרמה החמורה של מצוקתו של בנם, ועל כן לא יכלו, ולא היה עליהם, להעלות בדעתם את הסיכון שבנם ישתמש באקדח.

קשר סיבתי

ברור לשני הצדדים שאלמלא האקדח היה מאוחסן באופן מרושל לא היה מתקיים הירי; אך המחלוקת בדבר הקשר הסיבתי זהה למחלוקת בדבר הצפיות ביסוד הנפשי. כלומר אם היה על ההורים לצפות כי בנם עלול לעשות שימוש באקדח אם יאופסן בצורה מרושלת, הרי שקיים קשר סיבתי משפטי בין ההתרשלות לתוצאת של הרצח שבנם ביצע.

כשלוון לביצוע פעולה על פי חובה חוקית

היסוד העובדתי

במיישיגן להורה קיימת חובה נזיקית למנוע מילד אשר נמצא במשמורתו להסב נזק בזדון. לטענת התביעה, ההורים נכשלו מלמנוע מבנם להסב נזק לארבעת הנרצחים ב-3 נקודות זמן שונות. הראשונה – כאשר אפשרו לו גישה לאקדח. השנייה – כאשר לא טיפלו במצבו הנפשי. השלישית – כאשר לא לקחו אותו מהבית ספר לאחר הפגישה ביום הטבח, ולא עדכנו את בית הספר כי עלול להיות לו אקדח.

היסוד הנפשי

התביעה טענה כי היה עליהם לדעת על הסיכונים הללו, וכי מחדליהם נעשו תוך התעלמות ושוויון נפש להשלכות הפוטנציאליות של המצב. טענות ההורים לשתי הטענות הראשונות היו זהות לטענותיהם ברשלנות רבתי. אך לטענה השלישית, השיבו כי סברו שלא מדובר באירוע דחוף, מכיוון שיועץ בית הספר ודקאן התלמידים נתנו להם 48 שעות לפעול. במקרה בו אנשי המקצוע לא צפו את התוצאות, הרי שהאדם הסביר ודאי שלא יכל לצפות אותן. לטענה זו השיבה התביעה כי בניגוד לאנשי המקצוע, להורים היה את הקונטקסט המלא של הסיטואציה והם היו מודעים למצבו הנפשי המעורער של ילדם באופן עמוק יותר מבעלי המקצוע. על כן, היה עליהם לפעול במצב זה.

קשר סיבתי

גם כאן, הקשר הסיבתי נובע מן הצפיות. אם היה על ההורים לצפות כי בנם עלול להסב נזק בפעולה שלא מנעו, הרי שגם כאן מתקיים הקשר סיבתי בין אי נקיטת הפעולה מצדם של ההורים לבין התוצאה. לטעמי – התביעה מתחה את גבולות העבירה אל הקצה במקרה הנ"ל, הן על מנת לרפא את רוחות הנקמה של הציבור על הטרגדיה הגדולה בה קיפחו ארבע צעירים את חייהם, והן על מנת לייצר תקדים להטלת אחריות על הורים עם מקרה מאוד נוח. שכן, מדובר במקרה בפרופיל גבוה, עם זעם ציבורי גדול וזוג נאשמים שאינו מעורר אהדה. מתיחה אחריות זו היא לא שגרתית שכן אפילו במיישיגן עצמה האחריות ההורית הנזיקית, אשר נעשה בה שימוש להרשעה בפלילים במקרה מגבילה את האחריות ההורית לנזק שנגרם על ידי בנם \$2500 פר מקרה ובכלל במקרים דומים, בארצות הברית כולה, ממעיטים להטיל אחריות נזיקית על הורים. למשל במקרה של את'ן קאוץ', את'ן בן 16 לקח את הסנדל של אביו במהלך שליחת רישיון וגרם למותם של 4 בתאונה, הבן קיבל 10 שנות מאסר על תנאי והוריו יצאו אף ללא אחריות נזיקית, אף כי ידעו כי הבן נוטה לנהוג ברכב. ההחלטה תמוהה עוד יותר כאשר מסתכלים על כך שבנם נשפט כבגיד, והייתה לו כוונה לרצוח. התביעה היתה נחושה להפליא במהלך כל הדרך ולא בחלה באמצעים על מנת להביא להרשעה. התובעים הכניסו את העובדה כי האם ניהלה רומן אל תוך הראיות, ואף העלו את המאהב שלה לדוכן העדים.

בשני המשפטים, הם גרמו למושבעים לצפות בסרטונים מהטבח והביאו עדים לטבח לבית המשפט שלא לצורך - על מנת לעורר רגש, ולאחר שג'ניפר הורשד עה, התובעים אף ערערו כנגד בקשתו של ג'יימס לשינוי מקום משפט, והצליחו, ובכך מנעו ממנו להשפט במקום יותר ניטרלי.

אל מול תביעה מעולה עמדו זוג נאשמים שביצעו כמעט כל טעות בספה לאחר שפרקליטת המחוז הודיעה כי יוגש כנגדם כתב אישום, הם ברחו לדטרויט ובכך איבדו כל סיכוי למעצר בית, שכן היו בסכנת בריחה. האם בחרה לעלות אל דוכן העדים, וסיפקה עדות מלאה סתירות וחסרת כל חרטה, אשר לפי הדלפות מחדר המושבעים, הכריעה את הכף בהחלטתם להרשיע אותה. לאחר שהאם הורשעה, סיכויי של ג'יימס לזיכוי הפכו אפסיים, למרות שההגנה שלו הייתה טובה ומשכנעת יותר משום שהתמקדה יותר בהצגת עדויות על כך שמצבו של היורה לא הוקרן החוצה; ופחות בפנייה לרגש בניגוד לג'ניפר. שכן, אף על פי שהמושבעים לא ידעו על פרטי משפטה של ג'ניפר, ידעו כי הוכרע שהיא אשמה בעבירה; וברגע שהורה אחד אשם, קשה לשפוט את ההורה השני לכף זכות.

לסיכומו של דבר, פרשייה זו נושאת עימה תקדים מהפכני וייתכן כי אף מסוכן, שכן היא מרחיבה את האחריות ההורית מעבר למקובל בפסיקה האמריקאית, ומעניקה לתובעים ממדינות אחרות את התקדים לכך. אכן ההורים במקר לא זיהו דגלים אדומים רבים בהתנהגות בנם, אך אל לנו לשכוח כי מדובר בהורים למתבגר בתיכון, וכי אף על פי שבאופן תיאורטי הייתה להם היכולת להשפיע על מעשיו, ובדיעבד היה נורא פשוט למנוע את הטרגדיה הזאת, ייתכן שבפרק טיקה המצב לא היה כל כך פשוט, רק תשאלו כל הורה לילד בן 15 כמה בלתי אפשרי לפקד ולפקח על הילד שלו.

על כן אני סבור כי הטלת האחריות על ההורים אינה מוצדקת, ומהווה מהלך אמריקאי סטראוטיפי של התביעה, השופטים וחבר המושבעים המנסה לכסות פצע ירי באמצעות פלסטר, ולהעניש שעירים לעזאזל באמצעות הטלת חובים פליליים שרירותיים באמצעות החכמה שבדיעבד במקום לטפל בבעיית הירי בבתי הספר מהשורש על ידי הטלת רגולציה על כלי ירי.

על דנאל עמרם, ביוש ברשת הצדק

■ תמר אפק, שנה ב'

בימינו, כשגישה מיידית לאינטרנט היא רווחת הכלל והמרחב הרשתי הופך לחלק מחיי היומיום, פעולות שבעבר התקיימו במרחב הפיסי עוברות במהירות מסחררת לרשת, ומשנות בהתאם את אופיין וצורתן.

לפני כשנה נחשפתי ברשת לדניאל עמרם. עמרם מגדיר את עצמו כעיתונאי ותחקירן עצמאי. לפי ויקיפדיה, הוא עיתונאי, אושיית רשת ופעיל חברתי, למרות שאין לו תעודת עיתונאי בישראל. הוא מפעיל עמודים בשם "דניאל עמרם ללא צנזורה" בשלל רשתות חברתיות, בראשן "טלגרם", ולו מאות אלפי עוקבים. ברשתות השונות הוא מפרסם תחקירים בתחומים מגוונים; מאקטואליה ועד דרמות בין סלבריטאים. תחום ההתמחות שלו הוא "דוקסינג" - פרקטיקה של חשיפת זהות של מצולמים בסרטונים ותמונות שפורסמו ברשת, או כאלו שנש-לחו אליו במיוחד למטרות ביוש בפלטפורמות השונות. תחקירים שביצע קיבלו חשיפה נרחבת, חלקם הובילו לתחקירים עוקבים בתקשורת המוסדית וחלקם אף גרמו לפתיחת הליכים פליליים.

דרך הפעולה שלו היא באמצעות הקהילה שריכז סביבו ברשתות: עוקבים מע-בירים אליו סיפורים, תמונות וסרטונים, אותם הוא משתף בקבוצות שונות בקהילה, בתקווה שאחד החברים יזהה את המצולמים או נכח באירוע ויוכל לספק פרטים נוספים על המתרחש. לאחר איסוף המידע נעשים תחקיר ואימות נתונים. מצד אחד, היו מקרים בהם חשיפותיו התבררו נכונות גם בבירור פלילי, אך היו גם מקרים בהם התברר שטעה והתנצל.

עמרם סקרן אותי במיוחד מפני שהוא פועל בצורה מאורגנת ושיטתית ומקבל את אמון הציבור כגורם שיוציא את האמת לאור. הוא משחק על קו התפר בין בריון רשת ועיתונאי עצמאי, וייתכן שראוי היה שחלק מהמקרים שמגיעים לעמרם היו מגיעים דווקא לבית המשפט, אך הם מגיעים לעמרם, שדואג לבייש ברשת את הנאשמים (או הקורבנות).

**"יש בי גם תחושת צדק -
כשאני רואה סיפור שמנסים
להשתיק, זה פשוט מושך
אותי."**

**במיוחד סיפורים שיש בהם
כל מיני גורמים שמנסים
להעלים אותם מהתקשורת.
דווקא את אלה אני אפרסם
כמה שאפשר בפלטפורמה
שלי."**

בהליך משפטי ישנם בעלי תפקידים רבים, כל אחד מתמקצע בתחומו וכך מתאפשרת הצגת תמונה רחבה של המציאות בהליך. ייתכן שהצגת התמונה השלמה היא לא מטרת החשיפה, אך בהתחשב בתפיסה של עמרם את פעולתו ומטרתה-להוציא אמת לאור ולהביא צדק, ובסכנות הנלוות לביוש ברשת, מדובר בסוגיה שיש לתת עליה את הדעת.

עמרם "חוסך" לנפגעים את הצורך לעבור תהליך של שיום, ייחוס אשמה ופנייה להליך למטרות ענישה. הוא מאתר את האירוע, מוצא את האשם ומשד מש בביוש ככלי ענישה. היעדרות הנפגע עצמו מההליך דומה להליך הפלילי, שם המדינה היא שתובעת את האשם, ולנפגע עצמו אין חלק אקטיבי. עמרם "מייצג" את הקהילה שנפגעה, בדומה למדינה, ופועל לבייש את הפוגע, עם או ללא אישור או רצון של הנפגע עצמו, שלא מיוצג רשמית בדי עמרם והוא לא בהכרח זה שחשף את עמרם למקרה מלכתחילה. בשונה מהמדינה והפרק לייטות, שמוסמכים בחוק לייצג את אזרחי ישראל במשפט הפלילי, הסמכות לעשות כן ניתנה לו בידי עצמו, וממשיכה להתקיים כל עוד החברה נותנת תוקף לפרסומי הביוש שלו.

ביוש היא פרקטיקה מעין משפטית שחלה גם על תאגידים כישויות משפטיות, ולא רק על בני אדם בשר ודם. במקרים אלה השיקולים הם מקצועיים, והעולם הערכי שעומד מאחורי הביוש שונה. בכתבה זו אתמקד בביוש בין פרטים; פרקטיקה בעלת מאפיינים ייחודיים.

ביוש ברשת מוגדר לרוב כפרסום פומבי בטכנולוגיות תקשורת של התנהגות במרחב המקוון והלא מקוון או מידע לגבי פרט שסטה מנורמה מוסרית חברתית. התוכן המופץ יכול לעלות לכל רשת חברתית, אתר או פלטפורמה רשתית, בצורת תמונה, סרטון או טקסט.

ההגדרה של ביוש משתנה בהתאם לנסיבות; מאפיינים כמו מטרות המבייש, תוצאות הביוש ותגובת הקהילה משתנים בהתאם לסיפור, אך בכולם המכנה המשותף הצר ביותר הוא עצם הפרסום. אני טוענת שעמרם הוא ערכאת צדק מטעם עצמו, שמציב חלופה שאינה רשמית למערכת המשפט.

אם נשווה ביניהם, ייחשפו החסרונות בהליך הביוש ברשת כערכאת צדק, והפנייה בזכותו של המבויש להליך הוגן; בהליך בביהמ"ש, בפני השופט מונחות תביעות שהוגשו לפניו, ואילו עמרם מפעיל מערך מתנדבים שתפקידם לאתר "סקופים" אותם הוא יפרסם. במשפט, הנתבע מיוצג בידי עו"ד, נלקחים תצהירים מעדים המוגשים בפני כל הצדדים וניתנות עדויות. אצל עמרם לעיתים מתבקשת תגובה, אך הדבר אינו הכרחי. בהליך משפטי, התביעה וההגנה אוספים ומציגים ראיות, ואילו אצל עמרם גם אם ישנם חוקרים נוספים הוא מרכז את המידע. ההכרעה בבית המשפט נעשית בידי השופט, איש המקצוע, לפי ספר החוקים המפורסם לכלל האזרחים, ואצל עמרם ההכרעה מתקבלת לפי תחושת הצדק האישית שלו ועקרונות מוסר כלליים. יש שיטענו שגם השופט פוסק לפי עקרונות הצדק שלו, ולא רק על פי המשפט, ושהדבר הוא נכון וראוי.

ניתן לומר שההכרעה נעשית דווקא בידי קהל העוקבים של עמרם, שמצביע עים כמו חבר מושבעים באמצעות הלייקים והשיתופים ומכריעים האם הסיפור בפרסום חמור או אמיתי. העונש שנקבע בביהמ"ש תלוי בחוק ובמקרה, ואצל עמרם העונש הוא הביוש עצמו. ניתן לטעון שמדובר דווקא בנקודת דמיון, שכן עצם פרסום פסק הדין מהווה ביוש מוסדי, שהוא חלק מהענישה. בהליך משפטי אפשר לערער על פסק הדין, תביעות נמחקות ונאשמים מזוכים. ביוש מונצח ברשת, ובשל ההטיה האנושית לתת משקל יתר לביטויים שליליים, גם אם יפורסם פרסום נגדי המבטל את הביוש, הפרסום המבייש הוא זה שיוזכר ויקבל חשיפה רבה יותר. בהתאם, בביהמ"ש ישנם הליכים שנשמעים בלתיים סגורות כדי להגן על הצדדים, ואילו ברשת "הכל מותר" ותלוי ברצונו הטוב של המבייש ושיקול דעתו. מבחינת הפרסום, פסקי דין לרוב נקראים בידי עורכי דין, אלא אם מדובר במשפט שיש לו עניין ציבורי נרחב שמסוקר בתקשורת, ואילו פרסום ברשת מגיע לקהל רחב ולא צפוי. ההבדל המרכזי בין ערכאה מוסדית לפעילות הרשתית של דניאל עמרם היא הריכוזיות.

סוגיה נוספת היא היות חלקים מביוש בלתי חוקיים. ביוש, ואפילו השתתפות בו כמו שיתוף פוסט יכולים להפוך לבריונות רשת או להיות "ביוש רע" שכולל דיבה ולשון הרע, ומהווה עבירה על החוק של המערכת המוסדית.

לפי עמרים, החשיפות מייצרות הרתעה שמונעת אלימות. הקהילה ברשתות, לדבריו, יעילה יותר מהמשטרה, וגם במידה ולא נפתח הליך פלילי התייעוד נשאר ברשת. הוא תופס עצמו כמתחרה של ערוצי התקשורת המקובלים, שמפרסם סיפורים שלא מגיעים לתקשורת המוסדית, לטענתו משום שהיא "מעלימה" אותם בכוונה תחילה. עמרים מכנה עצמו בכוונה "ללא צנזורה", מסגור שמצייר אותו כצינור הישיר ביותר לאמת, בלי מסננים או חסמים. הוא מציג מצג של תפיסת צדק גמולי וקידום האמת, ביוש מתוך מטרה חיובית של התראה לקהילה, שמירה על הסדר החברתי והשגת צדק, אך אני לא משוכנעת שאלו הגורמים היחידים המשפיעים על פעולותיו.

הסיבה המקורית בגינה החל בעיסוק זה היתה בעקבות סיפור החתונה של צר-פית גרנט ושולי רנד, שסקרן אותו והוביל אותו ליצור סרטון בנושא. בסרטון צפו רבים, ועמרים שנהנה מהחשיפה ומהמחקר החליט להעלות סרטוני "חקי-רה" נוספים. המניע לעיסוקו נובע מהרצון להישמע וצורך בריגוש, דבר שגורם לי להטיל ספק ולתהות האם העניין שלו נובע מתוך תפיסת צדק של ממש, או תלוי בעיקרו בלייקים, בצפיות ובתשומת הלב, מה שהופך את מטרת הביוש לשלילית.

מקרי החשיפה של דניאל עמרים משחקים על הקו הדק שבין עיתונות אזר-חית, ביוש "מכוער" שתכנו סטיה מנורמה חברתית אך לא עולה לכדי עבירה, בריונות רשת ועבירות דיבה ולשון הרע. הוא נעזר תדיר במשפטנים כדי לה קפיד שפרסומיו נשארים בטווח החוקי של המשוואה, ונתפס אמין ומקצועי למרות שאינו עיתונאי. אלפי התגובות לפרסומיו הופכות אותם לתזכורת מת-משכת למביוש, כך שגם אם הפרסום של עמרים עצמו היה חד פעמי, התוצאה קרובה בתדירות לבריונות רשת. הציבור, שצמא לאמת (או לדרמה) ממשך לצורך את התוכן שעמרים מפרסם, ולהעביר אליו מקרים, ובכך נותן לו אשרור ולגיטימציה להמשיך לבייש. בכך הציבור מנרמל את הביוש ומקבל אותו כחלק מהחיים. הדבר עשוי ליצור ניוון חברתי, בו הדבר הסביר חברתית הופך להיות העברת הסכסוך מהמציאות לרשת והפתרון לעולות הוא ביוש ברשת. כל פגי-עה ברגשות היא עילה לפוסט, ואין מה לפנות לערכאות מוסדיות גם על פשעים כי אף אחד בהן לא יעשה צדק. בעיות נפתרות ברשת, באופן חד צדדי, בלי שיח או הליך מבוקר ואמין, ו"על הדרך" נקבל דופמין מהשיתופים והלייקים.

לדעתי, חשיפת האמת אינה בהכרח צדק. ייתכן שבמקרים מסוימים, הדבר הצודק הוא לתת לאדם שטעה הזדמנות נוספת, ולא לפרסם את טעותו קבל עם ועדה לנצח. אולי הדבר הצודק הוא לעזור, להבין למה האדם חרג מהנורמה ולהשיב אותו למוטב ולחיק החברה. הזכות להישכח היא זכות נשכחת, אבל יש בה תועלת רבה ליכולת שלנו לקיים חברה שלא תולה אדם בכיכר העיר על טעות חד פעמית שבמקרה עלתה בחכה של דייג מנוסה. אנחנו עולמים לגלות שאכלנו את עצמנו מבפנים בניסיון לנקות את החברה מפגמים.

עמרים הוא רק מקרה בוחן אחד, בתוך אוקיינוס של משפיעני רשת שמפרסמים תכנים דומים. הקושי לאכוף ולאסדר את הרשת קיים וברור, אך בתחום הביוש ישנן ההשפעות השליליות שזולגות לעולם האמיתי ועולות לכדי פגיעה בחיי אדם, שייכתן שמצריכה אסדרה הדוקה יותר משקיימת כיום. לכן בעיניי, עלינו לחשוב על התמודדות מול הביוש ע"י שימוש ברגולציה.

מתנגדים לרגולציה על הביוש יכולים לטעון שבעזרת חוק הגנת הפרטיות, חוק איסור לשון הרע וחוק מניעת הטרדה מאיימת ניתן לאסדר בצורה מספקת דיה גם מקרי ביוש. החקיקה משקפת את הנורמות שהגדרנו כבלתי מקובלות, ובמקרה הצורך יכול אדם שחש עצמו נפגע להתלונן על מקרה ביוש באמצעות החקיקה הקיימת. יצירת חקיקה חדשה שמתמקדת בביוש ברשת עלולה לגרום לאפקט נגד שלילי: הגבלת חופש הביטוי וחופש העיתונות ו"משפוט" של זירה פרטית, באופן שהופך אותה למושגת ומרתיעה. הביוש יכול להיות יעיל מאוד, והעברת התחום לזירה המשפטית עלול להעמיס עליה שלא לצורך. נושאים חברתיים ובין אישיים שניתן להסדיר ברמה החברתית והבין-אישית, כמו מוכר במכולת שמעלה מחירים, אולי עדיף שיטופלו ברמת קבוצת הפייסבוק השכר-נתי, כפי שבעבר היו נפתרים בכיכר העיר.

הביוש כאן כדי להישאר. הוא חלק מתרבות הרשת, והופך להיות "ערכאת צדק אלטרנטיבית" חדשה, בה כל אחד יכול למצוא עצמו מהצד השני של המתרס. זו מעין הפרטה לא רשמית של הליך משפטי ושל ענישה גם יחד, משפט קהילתי מודרני במרחב בו כמעט ואין רגולציה או פיקוח.

ישנם דברים שעדיף שייפתרו "בצל המשפט", ואיני פוסלת את הביוש ככלי ראוי במקרים מסוימים, אבל עלינו לחשוב כחברה האם זהו כלי שנרצה לה- שאיר פתוח לכל שימוש, או שאולי הגיעה העת ליצור הגדרה משפטית אחידה לביוש, ובהתאם ליצור סביבו מארג משפטי שיגן על המביישים, המבווישים ועל הקהילה מפני עצמם.

של זכויות אדם

שחף סים, שנה א'

זכויות אדם. מהן בכלל זכויות אדם? על פניו נשמע כמו מושג טריוויאלי שכל תלמיד יכיר כשילמד לבגרות באזרחות. ובכל זאת, ניישר קו בהתאם להגדרתן באו"ם:

"זכויות אדם הן זכויות מולדות לכל בני האדם, ללא הבדל גזע, מין, לאום, מוצא אתני, שפה, דת או כל מעמד אחר. זכויות אדם כוללות את הזכות לחיים ולחירות, חופש מעבודות ומעניינים, חופש דעה וביטוי, הזכות לעיסוק ולחינוך, ועוד רבות אחרות. כל אדם זכאי לזכויות אלה, ללא אפליה". הגדרה זו מעלה סוגיות רבות, כמו הכרעה בשאלת היקף והגדרת הזכויות, שאלת המדרג שלהן גם עולה לא פעם לשיח הציבורי והמשפטי, ואף הקושי הפרקטי באכיפת הזכויות בזירה הבינלאומית. בכתבה זו אציג סקירה קצרה להתפתחות רעיון זכויות האדם, ונצלול לעניין השאלות שהועלו בראי ביקורת.

כבר בימי יוון העתיקה, אריסטו ואפלטון דנו ברעיונות של צדק וזכויות טבעיות. אמנם אריסטו האמין גם במבנה חברתי אריסטוטלי שהקנה זכויות שונות לאזרחים נשים, מה שנוגד את תפיסת הזכות הגלובלית המודרנית, אך ניתן לראות שיש סודות מסויימים הונחו כבר אז. נקפוץ קדימה במרוצת ההסטוריה, ונגיע למגנה כרטה שניתנה בשנת 1215 לספירה. המגנה כרטה כללה כתב זכויות שנתן המלך לברוניו בעל כורחו, ששינתה את מעמדם מנתינים לאזרחים בממלכה. אך שוב חוזר הניגון - הזכויות ניתנו לקבוצה מצומצמת של אנשים, שאר הנתינים בממלכה בפרט, ובעולם בכלל, נותרים מחוץ למועדון הזכויות המצומצם. נרוץ כמה מאות שנים קדימה, ונגיע לג'ון לוק. בתפיסה פילוסופית מהפכנית אומר לוק שכל בני האדם נולדו שווים, ומכאן שלכל אדם זכויות טבעיות שוות. תפיסה זו המשיכה להתפתח עד כדי התפיסה הגלובלית המודרנית, שמעניקה זכויות לכל אדם ללא הבדל דת, גזע, ומין. נקודת הזמן המשמעותית האחרונה שאליה אתייחס היא החלטת האו"ם בעצרת הכללית בעשירי לדצמבר, שנת 1948. מדובר בנקודת מפנה מהותית, שכן, הכריזו על הכרה אוניברסלית בזכויות האדם, על רקע מלחה"ע השנייה. מאז זכויות האדם הפכו נושא משפטי

מורכב שהתפתח רבות, אך אדגיש שכתבה קצרה זו לא מתיימרת לסקור את הנושא באופן מקיף. ההכרה האוניברסלית של האו"ם בזכויות האדם מעצימה את הקושי שבאכיפת זכויות האדם. אם אכן הזכויות הן אוניברסליות, ניתן להסיק שפליט ממדינת עולם שלישי זכאי לאותן זכויות של מנכ"ל בכיר בארצות הברית (להוציא זכויות אזרח). אך, כיצד ניתן לוודא שאכן האינדיקטור/הפליט לצורך העניין, מקבל את מה שמגיע לו?

ישנם ארגונים ווועדות רבות שעוסקות בסוגיות אלו, בין אם ארגונים משפטיים שנלחמים למען זכויות הפרט של קבוצות מוחלשות, ובין אם ארגונים פוליטיים שמחילים חוקי הגירה מתירנים על כל חברות הארגון, כמו האיחוד האירופי. הקושי לדעתי הוא בעיקר בזירה הבין-מדינית. ערך הריבונות של כל מדינה וערכיה הייחודיים גוברים לא פעם על הנסיון לשמור על זכויות האדם של תושבי המדינות השונות. לא זו אף זו, לוועדות רבות באו"ם אין יכולות אכיפה ושיניים ממשיות, כשבין הוועדות חסרות השיניים, נמנית הוועדה שהוקמה במיוחד לנושא זכויות האדם (UNHRC). וועדת האו"ם, שעליה ניתן לומר בפה מלא כי יש בה כוח ממשי לאכיפה ולכפיית מדיניות על מדינות אחרות, היא מועצת הבטחון (UNSC). במועצת הבטחון חברות סך הכל חמש עשרה מדינות - חמש מתוכן חברות קבועות (P5 - Permanent Five) שנהנות מזכות וטו על החלטות הוועדה. המדינות הקבועות הן רוסיה, ארצות הברית, צרפת, הממלכה המאוחדת, וסין. מדוע דווקא מדינות אלה הן חברות קבועות? גם פה מלחה"ע השנייה משחקת תפקיד, המדינות הקבועות הן שהובילו את הנצחון נגד מדינות הציר, והן אלה שייסדו את הוועדה. קבלת זכות הוטו היה תנאי בל-עדי להצטרפותן. לעיתים קרובות מדינות אלה נמצאות בקונפליקטים ומאבקים פוליטיים, ערכיים, ותפיסתיים בנוגע לזכויות אדם וסוגיות נוספות. אינטרסים פוליטיים מכתמים לא פעם את נסיון הטלת הסנקציות נגד מדינות שמידודות עם אחת מהמדינות הקבועות, ואף ישנה חסינות מסויימת של החברות

במקרה הקונקרטי, דעת הרוב ביצעה איוון אנכי דרך פסקת ההגבלה והגדירה את הצורך הבטחוני כאינטרס. אך חשוב להבין את ההשפעה והחשיבות של הגדרה זו בעת בחינת הקונפליקט.

על כל פנים, הקשיים והדילמות שהוצגו מעלה, לא מרוקנים מתוכן את האו"ם ואת הגופים השונים שדוחפים להתממשות זכויות האדם בעולם. חשיבותם גדולה ומשמעותית לאנשים רבים שאין מי שיאבק למענם, והשמירה על זכויות אדם בסיסיות היא משימה הכרחית לשגשוגה של כל חברה הוגנת ומכבדת, גם אם קיימים לעיתים חיכוכים וקונפליקטים מול ערכים לגיטימיים אחרים. ההכרה עה בסוגיות השונות תיעשה בהתאם לערכים והנורמות של כל חברה. עם זאת, לעניות דעתך, אין לכפות את קיום ערך זכויות האדם בצורה מוחלטת על אנשים ומדינות שלא דוגלות בכך, מתוך ההכרה באוטונומיית הפרט. ההנחה שבהכרח המערכת הרעיונית של זכויות האדם היא האמת המוחלטת והתגלמות הצדק, גם היא מעלה בעייתיות, ומזכירה במידת מה מסיונריות דתית שמתייגת כל אדם שמעז להאמין אחרת כחוטא. לכן, יש מקום לחשיבה ביקורתית, ולהכיר בכך שזכויות אדם אינן מוחלטות.

הקבועות מפני סנקציות עקב הפרת זכויות אדם, עקב יכולתן לחסום כל החלטה שנוגדת את האינטרסים שלהן. כעת, גם אם נניח שקיים גוף אכיפה גלובלי ואפקטיבי, שיוודא על הצד הטוב ביותר את מימוש זכויות האדם, כיצד נכריע בהתנגשויות בין זכויות שונות? ניתן לומר שקונפליקטים בין זכויות מתרחש שים לעיתים קרובות, וההכרעה ביניהן היא בעיקר ערכית. ניתוח מעניין להיקף והאיוון בין זכויות ניתן לראות בדינויה של רות גביוון ז"ל – זכויות אדם בישראל (האוניברסיטה המשודרת, 1994), וכהערת אגב אגיד שמדהים לראות איך שיח הזכויות בשנות ה-90 בישראל של המאה ה-20 נראה כמו העתק של השיח הציבורי בימינו אנו. התנגשות נפוצה בין זכויות, היא הזכות לחיים ובטחון לבין שאר הזכויות (כמו הזכות לפרטיות/חופש הביטוי).

החיים המורכבים בטחונות ישראל מלאים בדוגמאות לכך - החל מבדיקת בטחוני פולשני בשם הזכות לחיים ובטחון שעלול לפגוע בזכות לפרטיות, ועד לאיסור הסתה לטרור/מרי אזרחי שפוגע במידת מה בחופש הביטוי. נשאלת השאלה האם בשם זכות של אדם לחיים, נוכל לפגוע בזכויות אחרות של האדם שלכאורה מאיים על זכותו של הראשון? ומה בדבר ממשיות האיום על הפגיעה האפשרית בזכות לחיים? האם בשם איום בטחוני שטרם מומש מארגון טרור שחורט על גולו את השמדת ישראל, נקבל לגיטימיות לצאת למלחמה שמטב עה פוגעת בזכויות אדם של תושבי שני הצדדים למתרת? נראה שהלגיטימיות ליציאה למלחמת הגנה ופגיעה בזכויות מגיעה רק לאחר התממשות האיום, על אף כוונותיהם הברורות של ארגוני טרור שונים? שאלת הקונפליקט בין זכויות יכולה להכניס אותנו גם לשיח טרמינולוגי שגולש לתיאוריה משפטית - האם עלינו להגדיר את עניין בטחון הציבור כאינטרס, או שמא זכות? שיח מסוג זה הוצג בהרחבה בבג"ץ עדאללה איחוד משפחות, שם דנו השופטים בשאלה זו בהקשר של הזכות למשפחה אל מול האינטרס הבטחוני/הזכות לחיים ובטחון.

ילדים יקרים:
טא קהתנהג
בהתאם?

■ תום רפאל קרויטורו ואלמוג הולצמן, שנה ב'

עשרות הסיפורים שסופרו במהלך השנים האחרונות בתקשורת מתארים תופע מדאיגה בקרב הורים. בשנת 2023 התגלו 830 מקרי אלימות כלפי ילדים ב-38 גנים ומעונות ברחבי הארץ. הנתון מעלה את השאלה כיצד פעם אחר פעם, נופלים הילדים לידיים מכות מצד אלו שנשבעו לחבק. זעקתם הגדולה של ההורים, המפקידים את ילדיהם בתחושות פחד ואשמה בידיים אחרות, מביאה להתחקות אחר מעשי הגננות. אכן, המצלמות מתעדות הכל, אולם עלינו לשאול – האם מצלמות אבטחה הן הפתרון ההגנתי שהורים משועים לו? ניסינו להלך בין הטיפות לחילוף מסקנה בנושא, אך דעתנו נותרה חלוקה.

חוק וסדר

בשנת 2018 נחקק חוק המצלמות, שנועד להגן על הפעוטות המתחנכים במעונות היום, אך לא על ילדים בגני ילדים. הורי ילדי הגנים הקימו קול צעקה ודרשו שיינתן פתרון למצב הבלתי נסבל – התעללות בילדים גם בגנים. עניין זה לא נעלם מעיני הממשלה, ויו"ר הקואליציה אופיר כץ הגיש הצעת חוק, המרחיבה את תחולת ההסדר גם לגני ילדים. ואולם, החוק החדש אינו רק מרחיב יכולות תיעוד, אלא אף מאפשר להכניס אל גני הילדים את "האח הגדול" – מצלמות אונליין שרואות הכל.

פרטיות ילדים אינו מושג תלוש, ובחברה המודרנית המתפתחת של ימינו, עולות שאלות רבות באשר לחשיפת הילדים ל"חברת המעקב" כבר מגיל צעיר. השימוש במצלמות אבטחה מדגים רעיון של ניטור התנהגויות שליליות מצד הצוות החינוכי, בניסיון להגן על חיי הילדים. ואולם, נראה שדווקא "העין הגדולה", העוקבת אחר צעדי הגננות ומתחקה אחר הילדים, עלולה להביא לפגיעה בלתי מידתית בפרטיותם והתפתחותם, ומכניסה אותם בעל כורחם היישר אל "המגרש של הגדולים".

כל פעולה מייצרת מידע אודותינו, החל מאיסוף נתונים דרך האינטרנט ומצלמות אבטחה ועד למעקב טכנולוגי מתקדם אחר הרגלי צריכה ופעילויות חברתיות. במישור העיוני, תיאוריות שונות מנסות לתאר את "חברת המעקב", חברה שבה המעקב הוא חלק בלתי נפרד מחיי היום-יום. תיאוריית הפנאופטיקון, המדגימה כיצד ניטור עצמי ופיקוח תמידי יכולים להשפיע על התנהגויות של אינדיבידואלים במרחב הפרטי והציבורי, ממחישה תיאור זה. תיאוריה זו מנסה לגלם צורה חדשה של הפעלת כוח בתוך גוף חברתי, באמצעות הרעיון של בית הסוהר שיהיה בנוי כטבעת, שבו המשגיח, ניצב במגדל השמירה המרכזי, וכך יכול לעקוב אחר צעדי האסירים. כך, במקום פגיעה בגוף לשם ענישה, מופעלת שיטת מעקב ופיקוח שממסרת את גופו של הפרט.

תיאוריה זו רלוונטית לענייננו וניתן להדגימה דרך תופעת השימוש במצלמות האבטחה בגני הילדים: ניטור תמידי של התנהגויות המצולמים. מוסדות החינוך ואפילו ההורים מבקשים להשתמש בשיטות מעקב, במטרה להתחקות אחר התנהגות הגננות לשם הגנה על חיי הילדים. הכוונה טובה אך לא נלקחת בחשבון, או לכל הפחות מייחסים פחות חשיבות לפגיעה שעשויה להתרחש בפרטיות הגננות ובפרטיות הילדים.

בימינו, ישנו צורך אנושי בסיסי בקיום מרחב שיהיה מוגן מהתערבות בחיינו ומהחשיבה שאדם אחר עשוי לצפות במעשינו ולבקר אותנו בגינם. גישה העולה בספרות היא שצילום והתחקות תמידית אחר מעשיו של אדם, פוגעים בזכותו "להיעזב במנוחה" ובזכות האדם לכבוד. ואולם, כאשר מדובר בילדים, גישות אלו עשויות להיות מורכבות עוד יותר, הואיל וילדים צעירים תלויים בהוריהם פיזית וקוגניטיבית בצורה כמעט אבסולוטית. למרות זאת, אין משמעות הדבר שהאינטרס החיוני בהגנה עליהם, מצדיק בהכרח את הפגיעה בזכותם לפרטיות. מופעיה השונים של הזכות לפרטיות כוללים מספר הצדקות שאותם מקובל לראות במעגלים, המתייחסים למגוון מרחבים: במרחב האינדיבידואלי, זכות זו חיונית על-מנת לאפשר לאדם שליטה בכתיבת סיפור חייו; במרחב הבין-אישי, היא חיונית לשם טיפוח אמון במערכות יחסים אישיות ומקצועיות, יצירת רת אינטימיות וחופש משיפוטיות; במרחב הקהילתי, הזכות לפרטיות חיונית למען יצירת מרחבים (פיזיים וחברתיים) משותפים ופרטיים; במרחב המדינתי, זכות זו נחשבת חלק אינטגרלי מאופי החיים במדינה דמוקרטית, ונחוצה לשם הבטחת זכויות אחרות כגון חופש הביטוי, שוויון ואיזון יחסי הכוח בחברה. אולם, כשמדובר בפרטיות הילדים, נכנס מרחב נוסף, חשוב ומרכזי – המרחב הבית-ספרי והחינוכי.

המרחב הבית-ספרי, שהוא גם המרחב שבו מצוי גן הילדים, נחשב למרכזי בחייהם לנוכח ההתנסות והחוויות שהם עוברים בו, המביאים לעיצוב והתפתחות זהותם, עצמאותם ותחושות האוטונומיה שלהם. מרחב זה, כמו שהוא ממשטר וממשמע, הוא גם מקום לביטוי עצמי שלא תחת עין ההורה. אם כך, פגיעה בפרטיות הילדים עלולה לגרום לנזק מתמשך מהפגמת הילדים את המבט הממשיטה ולהשפיע על גיבוש זהותם. נוסף על כך, פיקוח הדוק בגילאים אלה עלול לגרום לעיכוב התפתחותי ולפגיעה פסיכולוגית – מה שעלול להקשות על הילדים בעתיד ביצירת מרחב פרטי שבו יוכלו "להיעזב במנוחה".

דעתנו היא שמצלמות מעקב אינן פתרון קסם לצמצום תופעת האלימות, אדרבה, השימוש בהן מייצר תחושת מעקב המובילה לפגיעה בזכות הילדים לפרטיות. ניתן להגיד שמצלמות האבטחה כבר מולידות את המתח בין השגת הראיות לבין הפגיעה בפרטיות הילדים, המעלה את השאלה אם יש טעם בצפייה בהקלטות לאחר מעשה, אם הנזק הכבד כבר נגרם וקשה שלא לתהות איך וכיצד יכל להימנע.

דברים שרואים מכאן לא רואים משם

האם אנחנו היינו רוצים שיתכלו על כל צעד ושעל שלנו ביום העבודה? התקנת מצלמות אונליין עשויה להוריד את איכות ההוראה בגני הילדים, שהרי אילו גננות איכותיות ירצו לעבוד כשהן מנוטרות דרך קבע? מעבר לכך, קטעים ממצלמות אונליין אינם מסבירים לרוב את התמונה הגדולה יותר.

לדוגמה: ילד החזיק בבקבוק דבק והגננת ראתה שהוא עומד להכניס אותו לפה ונבהלה, וחטפה באגרסיביות את הדבק מידי הילד. ההורה יראה את רגע החד-טיפה, את מעשה "האלימות" שהתבצע. מסיטואציה זו עשויה לעלות פגיעה נוספת בפרטיות הילד והגננת, מכיוון שהורים עשויים לתעד את הרגע בעזרת צילום או הקלטה במכשיר הסלולארי הנייד ולשולחו לקבוצת הוואטסאפ של ההורים. כך נפגעת פרטיות הגננת שחירותה משיפוטיות אינה תקפה עוד, ולכן נוספת פגיעה בפרטיות הקטין, המצולם בעל-כורחו בסיטואציה העשויה להיות לו מביכה ושתופץ בקרב הורי הגן.

יתרה מכך, גישה פתוחה להורים למתרחש בגן תגדיל את תופעת המעקב ההורי – "המציצנות ההורית" – המצמצמת את המרחב הפרטי של הילד. יכולת גישה בלתי מוגבלת לנעשה בגן עלולה לגרום להורים לפתוח את המצלמה לעיתים תכופות – הרי מי לא ירצה לדעת מה קורה עם הילד שלו, במיוחד בגילאים אלה בשעות היום? מצלמות אונליין יגרמו למעקב אינטנסיבי יותר אחר הילדים ואף יזינו ויגדילו את חרדת ההורים.

אם זה טוב ואם זה רע, אין כבר דרך חזרה?

טענתנו אינה שמעשי האלימות מצד הצוות החינוכי לא מתקיימים כלל וכלל. אדרבה, דעתנו היא כי מעשי האלימות מתקיימים במלוא עוזם בתקופה זו. אך, עמדתנו היא שהפתרון לא יגיע רק מהמצלמות, אלא מעבודה קשה ובנייה של הדברים מחדש. הצעת החוק אולי תסייע בטווח הקצר בפתרון מקרים נקודתיים, אך במבט צופה פני עתיד, היא לא בהכרח תוביל לשיקום האמון של ההורים במערכת. לכן, חשוב שנזכור כי גם אם הכוונה אומנם טובה, קיימת סכנה בירידת איכות ומספר הגננות שיסכימו לחנך את הדור הצעיר, עקב הפגיעה בפרטיותן במהלך יום העבודה. מעבר לכך, מסתמנת פגיעה מהמצלמות המתנהגות ברוח "האח הגדול" ופוגעות בהתפתחות הילדים, דבר שעלול להביא לנקודת אל חזור.

**מעשה
בשופטת:
על הגולציה
לשונית
ודהשכלותיה**

בשנים האחרונות התגברה במדינת ישראל מגמה של שיבוש השפה העברית במטרה לייצר בה שוויוניות מגדרית ולהנכיח בה את המין הנשי. מגמה זו אומצה על ידי גורמים רבים בחברה ובמדינה, כולל גם האקדמיה, התקשורת וגופי השלטון השונים. גופים בעלי השפעה אדירה משתמשים בכוחם כדי לכונן תהליכי שינוי בשפה העברית בצורה מלאכותית על ידי פעולות מכוונות ואגרסיביות, במטרה להתאים אותה לאידיאולוגיה מגדרית שוויונית. הגופים הללו, המכוונים את השפה, נוקטים שיטות של הכוונת התנהגות שאפשר לראות בהם מעין 'רגולציה' מבלי שהוסמכו לכך. האם 'רגולציה' של השפה היא תהליך רצוי? גם אם לעיתים נשמעת ביקורת כנגד המגמה, דומה שהיא השתלטה על המרחב הציבורי, וייתכן שאנחנו שבוים בה כנגד רצוננו החופשי. כל ניסיון להביע מורת רוח על הפגיעה בשפה העברית נתקל בהאשמות של השקפת עולם בלתי שוויונית התומכת באידיאולוגיה שוביניסטית.

לא צריך להרחיק לכת כדי להיווכח בפופולריות של שיבושי השפה. גם באקדמיה, מרצים עושים 'שמיניות באוויר' ו'שוברים שיניים' כדי לאמץ את הדיבור החדש, להתאים עצמם לרוח התקופה והזמנים ולעמוד בסטנדרט ה'פוליטיקלי קורקט'. מדובר באנשים משכילים, שהשפה העברית היא כלי מרכזי בעבודתם. עד שהתחיל ה'טרנד' הם השתמשו בשפת האבות העתיקה, בת אלפי השנים, על חוקיה וכלליה, וגם על הנוקשות המגדרית שבה. לכן, אינטואיטיבית, הדיבור השוויוני מוכרח להיות זר להם. למרות זאת, הם משתפים פעולה עם ה'טרנד', חלקם בשל אימוץ האידיאולוגיה, אחרים בשל הלחץ החברתי המופעל עליהם. ייתכן שאף נדרשו להשתתף באחת הסדנאות ל'עברית ניטרלית מגדרית' ביוזמת הנציבות לשוויון ומגוון של האוניברסיטה.

**"את הקושי לנוכח השתלטות
הדיבור השוויוני המאולץ, שאינו
טבעי לעברית, חווה הציבור כולו.
התופעה אינה ייחודית לפקולטה
למשפטים באוניברסיטת תל אביב.
היא קנתה לה אחיזה בכל מוסד
ומוסד בארץ, בתרבות, בשלטון
המקומי, במגזר הפרטי ובעצם,
בכל פינה שבה השפה נשמעת,
מדוברת ונכתבת, ומשמעות הדבר,
בכל מקום."**

האידיאולוגיה העומדת בבסיס המגמה, היא הקריאה הגורפת לקחת חלק במה-לך חברתי מהפכני המחולל שינוי חשוב ונדרש לקידום נשים בחברה. מכיוון שהמגמה הלשונית נוגדת את טבעה של השפה שלנו, האידיאולוגיה מסתמכת על עיקרון ההתרגלות. כלומר, גם אם הדיבור השוויוני אינו טבעי לשפה, ולא 'יושב' על הלשון, הרי שאם נתאמץ ונתמיד הוא יהפוך לשגור בפי כל וכולנו נתרגל אליו כאילו היה כאן מאז ומעולם. הטיעון הזה הוא פשטני ואינו מביא בחשבון את אלפי השנים של התפתחות השפה. אני עדה לקושי של כולנו לתעדף את הקודים החברתיים על פני כללי העברית. לא פעם הקושי הזה מוביל למצבים ממשיים של מבוכה, שיהיו, פגיעה בשטף הדיבור, כמו גם קונפליקטים וחסמים בכתיבה.

לשיבוש העברית במטרה להפוך אותה לשפה שוויונית, יש השלכות שמוכרחות להילקח בחשבון. שפת התקשורת הופכת להיות מסורבלת, בלתי קוהרנטית, ולעיתים אף מגוחכת. השימוש בלשון סתמית נקבית, שאינו טבעי לשפה העברית, אינו מסוגל 'להחזיק מים'. במסגרת לימודי, נתקלתי במצבים בהם נוסא הוסבר באמצעות דמות של 'שופט'. עם זאת, בשל העובדה שהשימוש בלשון סתמית נקבית אינו טבעי לשפה, במהלך הטיעון, הדמות הפכה לפתע ל'שופט', מה שגרם לבלבול בקרב הסטודנטים. תהינו האם מדובר באותו אדם, האם הדמות התחלפה, והאם הדוגמה נותרה זהה.

**"עמדת האקדמיה ללשון
העברית בנושא השוויון
המגדרי בשפה היא ברורה.
השפה איננה ניתנת לתכנון.
לו היה הדבר אפשרי, בוודאי
היינו מוותרים על קטגוריית
השיוך המגדרי בחלקים נרחב
ביום של השפה."**

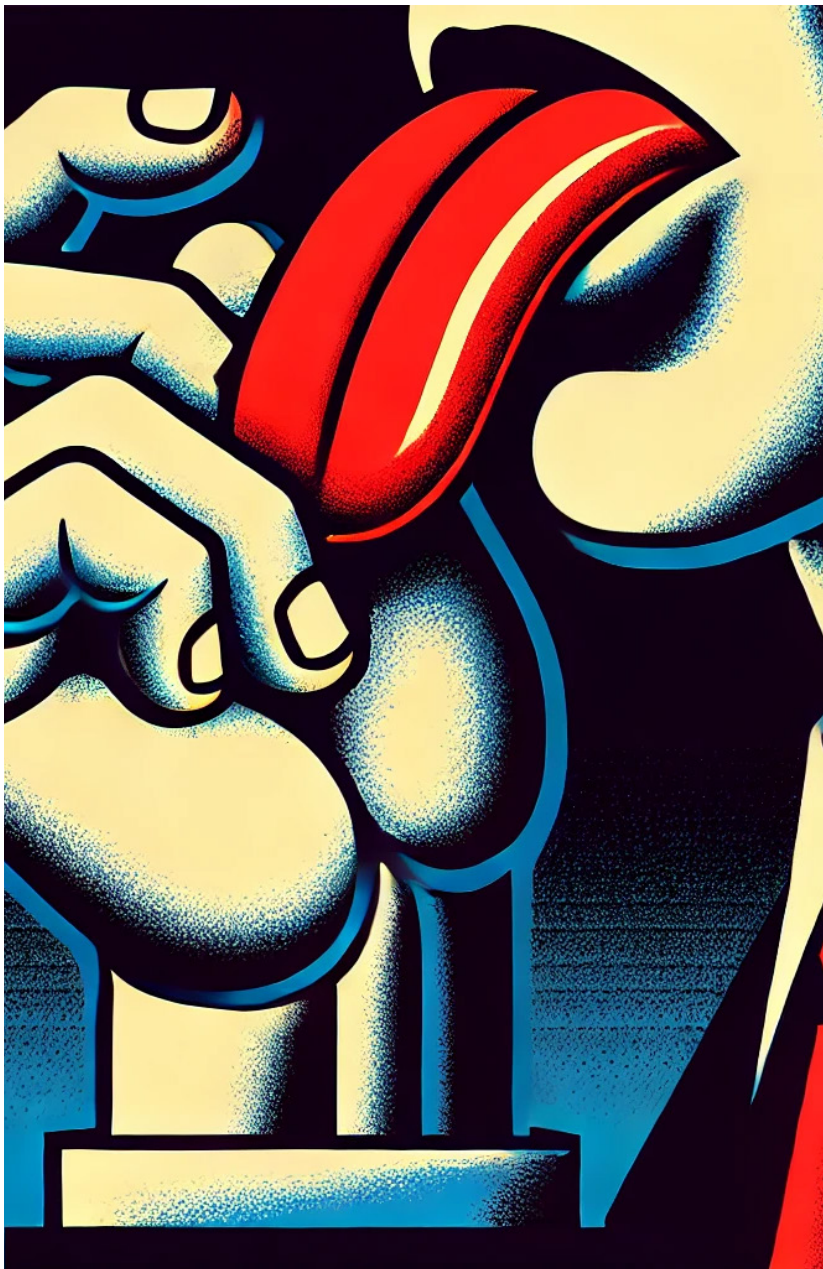
הכפלת פעלים צורמת פחות, כנראה מכיוון שהיא תקינה דקדוקית, אבל היא מעייפת, מסורבלת ואף מנפחת ומאריכה את הדיבור ואת הכתיבה. השימוש במשפטים כמו "עורכות ועורכי הדין מגיעות ומגיעים למשרד, ואז נפגשות ונפגשים עם הלקוחות שלהן ושלחם" הופך עד מהירה למעיק, גם לדוברים וגם למאזינים. נתקלתי במרצים שבמקום להתמקד בטיעון אותו רצו להציג, נאלצו להתלבט אם להתמיד בכפילויות או להסתכן בביקורת ולחזור לשפה העברית התקנית בלשון זכר סתמי או רבים. הדעיכה משימוש בטכניקת ההכפלה במהד לך הדיבור והכתיבה היא בלתי נמנעת. ההתלבטות של המרצים ניכרת כלפי חוץ ובאה לידי ביטוי בשיהוי, במבוכה, ולעיתים גם בגמגום. לראייתך, התרומה החברתית לכאורה אותה תומכי שינוי השפה מבקשים להשיג לא מצדיקה את המחיה.

הטענה ה"מובנת מאליה" כי לנשים רבות יש צורך או אילוץ 'לתרגם' כל פנייה בלשון זכר ללשון נקבה כשהיא מופנית אליהן, וכי הדבר גורם להן חוסר נוחות ואף תחושת נחיתות מגדרית, כלל אינה מובנת מאליה במקרה האישי שלי. נהפוך הוא. אני דווקא מתקשה לבצע את התרגום לדמות סתמית טבעית. כל שימוש בלשון סתמית נקבית נשמע לי מלאכותי, מגמתי וצורם. עם זאת, אני אינני הסיפור. את הקושי לנוכח השתלטות הדיבור השוויוני המאולץ, שאינו טבעי לעברית, חווה הציבור כולו. התופעה אינה ייחודית לפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב. היא קנתה לה אחיזה בכל מוסד ומוסד בארץ, בתרבות, בשלטון המקומי, במגזר הפרטי ובעצם, בכל פינה שבה השפה נשמעת, מדוברת ונכתבת, ומשמעות הדבר, בכל מקום.

עמדת האקדמיה ללשון העברית

עמדת האקדמיה ללשון העברית בנושא השוויון המגדרי בשפה היא ברורה. השפה איננה ניתנת לתכנון. לו היה הדבר אפשרי, בוודאי היינו מוותרים על קטגוריית השיוך המגדרי בחלקים נרחבים של השפה, ובראש ובראשונה בשם המספר, ומן הסתם גם במין הדקדוקי של שמות עצם שאין להם מין ביולוגי, אבל אנחנו חיים במציאות. המציאות היא שכל הלשונות בעולם (להוציא אסד פרנסו) הן לשונות טבעיות שהתפתחו וממשיכות להתפתח לפי חוקיות פנימית שעוברת מדור לדור בעברית, כפי שהתפתחה לאורך ההיסטוריה, יש מין דקדוקי. זהו מצב נתון. בעברית יש גם צורך בלשון סתמית – הפונה לכולם. גם זהו מצב נתון. אבל, האם הפתרון כרוך בהכרח בשיבוש השפה?

בעברית, הלשון הסתמית ביחיד וברבים, היא לשון זכה כך היה מאז ומעולם, מזה אלפי שנים. הפתרונות אותם מבקשי השינוי מנסים להחיל על השפה, כגון הכפלת הצורות או פניה לסירוגין פעם בלשון נקבה ופעם בלשון זכר, הם מעייפים, מסורבלים, ומובילים לבלבול וחוסר הבנה. האקדמיה ללשון העברית מתנגדת להם, וגם לפתרונות החדשים שהתקבלו לאחרונה בכתיבה. הכנסת נקודות או לוכסנים בתוך המילה אינה לפי כללי הכתיבה של העברית ומביאה לצורות מסורבלות המקשות על רצף הקריאה. האקדמיה ממליצה על שימוש בדרכים אחרות למבקשים להדגיש נוכחות של נשים, כגון הכפלת הפנייה במי דה ("גברותי ורבותי"). האקדמיה ללשון העברית היא המוסד הפוסק בתחום הלשון העברית, והחלטותיה בענייני תקן הלשון שהתפרסמו ב"רשומות" מחייבות את מוסדות המדינה מכוח חוק המוסד העליון ללשון העברית, ובכך ללם מוסדות החינוך והמדע, הממשלה על מוסדותיה והרשויות המקומיות. גרמים פוליטיים מתוך הממשלה, המתנגדים לשיבוש, פנו לא אחת לנציגי שירות המדינה בבקשה להסדיר את הנושא באופן רשמי, אחת ולתמיד. חבר הכנסת אבי מעוז אף כינה את שיבוש הלשון "הנדסת תודעה פמיניסטית רדיקלית".

לאחרונה הורה נציב שירות המדינה דניאל הרשקוביץ להפסיק לפרסם מכרזים וחוזרים למשרות באמצעות לוכסן המאפשר פנייה לשני המינים, ולפרסם רק בלשון זכר. עוד הוסיף הנציב בהוראתו שרצוי להוסיף לאחר כותרת המסמך הערה בולטת כי המסמך מנוסח בלשון זכר, אך פונה לשני המינים במידה שווה. הנציב נימק את הוראתו בהפניה לכללי האקדמיה ללשון עברית ולסעיף 10 לחוק המוסד העליון ללשון העברית.

הביקורות לא איחרו לבוא. חברת החשמל, הכפופה לשלטון החוק, החליטה בניגוד להוראת הנציב לפרסם משרות בלשון נקבה בלבד. חברת הכנסת מירב מיכאלי הגדירה את ההחלטה כמושפעת מממשלת הבלהות המיוזיגנית הפועלת נגד נשים בכל דרך. חלק מהביקורות הרחיקו לכת וטענו שביטול הלוכסן הוא חלק ממחלכי הממשלה השואפת להעלים את הנשים מהמרחב הציבורי. האם הביקורות הללו ענייניות? האם יכול להיות שההנחיה לאימוץ החלטות האקדמיה ללשון עברית היא חלק מתוכנית סדורה שתכליתה להעלים את הנשים מהמרחב הציבורי? הרי האקדמיה ללשון העברית היא מוסד א-פוליטי שאינו פועל מטעם ממשלה כזו או אחרת, ואין עוררין על בקיאותה בתקינות השפה. הקורא התמים עלול להסיק מהן שהממשלה אכן ישיבה ודנה במהלכים שמטרתם להדיר את הנשים מהמרחב הציבורי, ואימצה את עמדת האקדמיה לשם כך.

פני השטח

אורטל קמר, בטור הדעה שלה – "רגולציה של שפה" – טוענת כי השימוש במשלב רב-מגדרי בעברית נולד מצורך חברתי העולה מהשטח. היא קוראת ל"רגולטור-של-השפה" לתת דעתו לאינטרס הציבורי ולהתאים את השפה למשתמשים ולא את המשתמשים לשפה. עדי וולפסון, בטור הדעה שלו – "איזו מין תקינות" – הביע חשש ממידת השפעתה של האקדמיה "הפטריואכלית והמיושנת" כדבריו, על השפה ועל החברה. הוא הדגיש כי אין להקל ראש במדיניות האקדמיה מכיוון ש"יש לא מעט מוסדות שמתיישרים לפי כללי האקדמיה ללשון עברית, או משתמשים בהם כתירוץ לא להשגות".

ניכר כי שוב ושוב עולה מהשטח הקונפליקט שבין עמדת האקדמיה לשינוי החברתי ולהתפתחות הלשונית שמגיעה בעקבותיו ומשפיעה על השפה. הטענה שעולה משני טורי הדעה הללו ורבים דומים אחרים היא ברורה. עמדת האקדמיה, לדעת ציבור רחב בישראל, אינה משקפת את השינוי התרבותי שמתחולל בחברה, ולא את השינוי שמתחולל בשטח.

בעיה לחוד ופתרון לחוד

האם השינוי בשפה באמת מגיע מהשטח או שמדובר בהעלאת מודעות לבעיה שמגיעה מהשטח, בניגוד לפתרון, שאינו מגיע מהשטח אלא בדרך של רגולציה לשונית? בלתי רשמית? בכתבה זו אני מבקשת להפריד בין הבעיה והפתרון. אכן, יש בעיה. היא מתבטאת במצוקתן של נשים שמרגישות שהן אינן מיוצגות בשפה. אפשר אפילו להגדיל ולומר שמצוקתן מובנת. בין היתר בהסתמך על תוצאות מחקרים המעידים על הטיות מגדריות הנגרמות בשל פנייה בלשון זכר גורפת אל קהל שחציו נשי. עתה, משהבהרנו מהי הבעיה, ניגש לפתרון.

יש הטוענים כי אם נלמד ילדים מינקות לדבר בלשון כפולה, היא תהפוך להם לטבע. אני טוענת כי משפט כמו, "הילדות והילדים בגן משחקות ומשחקים, ואוכלות ואוכלים" אינו טבעי לאף ילד. מניסיוני הפרטי ומהיכרותי האישית, סביר יותר להניח שילד ייטה לנער מעצמו את הסרבול הזה הלכה למעשה, גם אם הגננות והמורות ידברו כך, וגם אם ההורים ידברו כך. שיבושים לשוניים מהסוג שבו עוסקת כתבה זו לא הגיעו מהשטח ואינם יכולים להגיע מהשטח. אמנם הם סובבים אותנו מכל עבר, אבל השימוש בהם אינו מבטא את קליטתם בשפה אלא מעיד על אובדן דרך, ובעיקר, הוא מכמיר לב ומעורר צער גדול על הפגיעה הגורפת בשפה.

מגבלות הכוח

מכיוון שהשיבושים בשפה אינם מגיעים מהשטח (בניגוד מהצורך בצמצום פערים על רקע מגדרי שכן מגיע מהשטח), אז מהיכן הם מגיעים? אינני יודעת להצביע בדיוק על התהליכים מחוללי השינוי אבל אני כן יכולה לתהות. לתהות על כך שבסביבה האקדמית, שאני מצויה בה זה שנים רבות, רוב בעלי התפקידים בסגל המנהלי והאקדמי אווזים באותה האידיאולוגיה, שרוב הפרסומים, החל במענה מקומי לסטודנט על שאלה ב-moodle, דרך מודעות מטעם גורמי מים מנהלים ועד למכתב בתפוצה רחבה, רובם ככולם מנוסחים בשפה שאינה תקינה.

השאלה שאני רוצה להעלות היא, האם קיימת הנחיה גורפת במוסדות האקדמיים לשבש את העברית באמצעות הנחיה, עידוד והכוונה של הסגל המנהלי והאקדמי לשימוש בשפה שוויונית מגדרית שאינה תקינה, בשם המטרה להביא לצמצום פערים על רקע מגדרי? במילים אחרות, האם אנו עדים ל"רגולציה" דה-פקטו של השפה? כמוכן, אין מדובר ברגולציה שלטונית פר-אקסלנס, מכיוון שהכוונת ההתנהגות אינה מבוצעת על ידי גורם שלטוני, ועל-פניו, ללא סמכות.

בהינתן פוטנציאל ההשפעה העצום על אלפים רבים של סטודנטים באקדמיה ועל תלמידים רבים במוסדות החינוך בארץ, לנוכח פערי הכוחות בין מרצים ומורים לבין הסטודנטים או התלמידים בכיתה, ולנוכח האחריות הגדולה המוטלת על מחנכי הדור, אני מבקשת להאיר את הזרקור על כך שעל כל נושא תפקיד בעל השפעה עצומה שכזו מוטלת החובה לתת את הדעת לנושא, ולהבין לעומק מהו חלקו בתהליך השינוי המאוץ והמשבש שמתחולל לנגד עינינו.

"האם אנו עדים ל"רגולציה" דה-פקטו של השפה? כמוכן, אין מדובר ברגולציה של-טונית פר-אקסלנס, מכיוון שהכוונת ההתנהגות אינה מבוצעת על ידי גורם שלטוני, ועל-פניו, ללא סמכות"

איך מחברים?

■ ד"ר טלי לביא, שנה א'

ברוכות הבאות וברוכים הבאים, אנחנו עוד רגע מתחילות, אנחנו עוד רגע מתחילים.

אנא תתרווחו בכסאותיכם, אנא תתרווחנה, קחו את הזמן, או שמא יש לומר "קחנה"?

אולי דברי הפתיחה מעט מסורבלים, אנא סילחו לי רבותיי, אנא סלחנה לי גבירותיי, הסגנון נובע מתוך כוונה טובה, אני רוצה לכבד כל בריה ובריה, על כן אכפיל כל פניה, לא אדיר אף מגדר, נהפוך הוא, אאדיר ואדגיש את המגדר הנשי, שהרי הנשים נוכחות בכל רבדי החברה, או איך ייתכן ובאיו חוצפה, אין להן מקום של כבוד בשפה??

ובכן, זה לא סוד שלאחרונה התגברה המגמה לתת ביטוי לשוויון מגדרי גם במישור הלשוני... שהרי התקדמנו, אנחנו כבר לא אותה חברה פטריאכלית. שוויון מגדרי ניכר בכל תחומי החברה, לא ייתכן שרק השפה, כמו חומה בצורה, תסרב להכנע לאותה מגמה!

אז ממה נובעת הבעיה? ולמה לא מצליחים להגיע לפתרונה? לשפתנו העברית, מבנה לשוני ומאפיינים, כך היא התפתחה, במשך אלפים של שנים. ובעברית, מה לעשות? הפעלים, התארים, הכינויים, היום כמו בעבר, מחולקים למילים שהן נקבה, ומילים שהן זכר. אפילו לשמות עצם, גם כאלו לא מין ביולוגי, יש מין דקדוקי מיתולוגי. אז ארץ היא נקבה והשמיים – זכר. ועם זה כולנו הסתדרנו, עד לא מכבר... ובכן, שורש הבעיה נובע מסתם סיבה. סיבה קטנה, סיבה סתמית. סיבה סתמתמית. והיא – הלשון הסתמית! אז מהו "הסתמי"? אותו מושג, מנוכר ואימי-תני?

במקום להסביר בשפה מלומדת, אעביר את רשות הדיבור לחברת כנסת: "כל פעם אתה למעשה נכנס להיריון. ברגע שמחזירים את העובר אתה בעצם נמצא בהיריון. ואתה מתפלל ומקווה ומייחל, וכל פעם אתה מתאכזב" (שרון השכל) בקהל בני ישראל היו בניים וגם בנות. האזרה "כאן בונים!" תקפה גם כאשר הבונים הם בנות. וכששואלים "כמה ילדים יש לך?" ממש, אבל ממש מתכוונים שתמנה גם את הילדות!

למה? כי דרך העברית היא שהזכר כולל את הנקבה. "לא תרצח" כולל ציווי לאישה. כשהקהל מעורב הפניה בזכר! ולא צריך להיעלב כלל ועיקר. הפניה היא סתמית. כך היא יותר פשוטה, יותר קצרה, פחות מסורבלת ופחות מקשה. ובכן קהל יקר (כן, כן! בפניה בלשון זכר אני פונה אל כולכם! גם לנשים שבינכם!) אף שמבנה העברית מזכיר לכולנו, את אותה חברה פטריאכלית ממנה צמחנו, זוהי רק עדות לאיפה היינו אז, ואיפה היום אנחנו! עדות ותו לא, אין אפליה! אין צורך לייצר בעיה שאינה במקומה. אגב, לא תמיד צורת היסוד היא זכר. מספר סתמי, הפתעה! בא דווקא בנקבה! קו אוטובוס חמש ולא חמישה. רחוב דאונגינג עשר ולא עשרה.

למה? כי בעברית, ככה יצא, ששם המספר בני קבה הוא דווקא הצורה הלא מסומנת, היותר פשוטה, והפחות מסורבלת.

בדיבור הנטייה הטבעית היא לקצר, לפשט, ולהקל... ומבלי להרגיש, באופן טבעי, בחרנו דווקא בשם מספר נקבי כשם המספר הסתמי. אז לאלו שאומרים לי: מה כבר קרה? נכפיל את הפניה, ניתן כבוד גם לגבירה! סך הכל איבדנו חצי דקה יקרה. ובכן, זאת לא ברכה, זאת קללה, כי באבחה אחת נפגע תהליך ההשלה!

תהליך עדין וטבעי, הנמשך כבר אלפי שנים, בו בלי משים, את כל התוספות המכבידות, השפה, אט אט משילה, והופכת ליותר נקיה וקלה. בעבר תלכנה - היום ילכו. בעבר תחפוצנה - היום יחפצו. אומרים לי: שפה מייצרת מציאות. האמנם?

הנה כמה דוגמאות מרחבי העולם. אנגלית שפה נטולת מגדר

He she it

ובזה זה נגמר אבל שוודית ואיסלנדית? שפות מאוד מגדריות. ומעמד האישה שם? אין שום בעיות! רוצים דוגמה נגדית? בבקשה!

קחו את הטורקית, שפה סופר דובר שווייונית. אבל לא ידוע לי שצמחה שם איזו כלת פרס נובל מדענית. עברית שפה מגדרית. זה נכון! לא תואמת כל מצב ומצב חברתי, לפעמים זה גם משגע אותי! אבל הינדוסה מחדש זה לא הפתרון. זה לא יכול להצליח! זה ממש שגעון!

הפגזת חטף
החשף "ד" 2024

cynically exploits their well-established connotations. By improperly employing a term in this way, the attacker aims to force the public to conflate the target of the attack with these negative connotations. As a result, all the negative associations and implications of the term are unfairly attributed to the target of the attack. In Ms. Amanpour case, the innuendo is clear: it's not just that criticism of Israel is not necessarily antisemitic, as the Senator noted. Now, even the accusation that there is antisemitism within the protests is suddenly presumed, for no apparent reason, to be such an inherently malicious weaponization of the term. The innuendo was followed by what appears to be a sincere worry for the word losing its gravitas. Nonetheless, I couldn't help but notice that this very same call for caution is puzzlingly absent when it comes to another term of no less importance that is being constantly—and bombastically—flailed during these protests: genocide. A charge of genocide is, rightly, a very serious accusation, and should be taken as such. However, it is important to recognize that genocide is a term of art—a legal term with a very specific

meaning. The Genocide Convention, signed in 1948 in the wake of the Holocaust, was the first UN human rights treaty. Again, rightly, it was signed by every self-respecting country, and the undertaking to eradicate this phenomenon became a tenet of the international community. As genocide is “the crime of crimes”—the most heinous and inhumane offense humanity had yet to know—it is never justified (keep that ‘feature’ in mind).

Notwithstanding this collective locking-of-arms against genocide, the countries that deliberated its definition at the UN were not naïve, and they understood very well the dangers lurking in failing to do so precisely. Mr. Maktos, for the United States, pointed out that a vague definition could spark international tensions by enabling countries to abuse any wiggle room and accuse one another of genocide as a political battering ram. An imprecise or non-exhaustive definition of genocide “would make it possible to include, in the list of crimes constituting genocide, all acts which one might wish, wrongly or rightly, to consider as such.”

The Weaponization of Everything

■ Eran Shmueli,
fourth year

When Christiane Amanpour interviewed Sen. Bernie Sanders in early May, protests were still raging across US campuses. She asked him, “where does the line get crossed between antisemitism and criticizing a government policy?” She noted that just the day before, Kenneth Stern—the person who led the drafting of the working definition of antisemitism for the International Holocaust Remembrance Alliance—was asked about the same issue. “I jealously guarded the term ‘antisemitism,’” Stern said. “To have a sting, it has to be used only in the clearest case [...] Now there’s a push to make it almost ubiquitous—and when everything becomes antisemitic, nothing is antisemitic, and that makes it harder to fight antisemitism.”

The logic that crying “wolf” when unwarranted could dull our senses, making us less alert to real dangers, is sound. However, instead of addressing the actual claims over antisemitism within protests and examining their merits, Ms. Amanpour framed her question by noting the issue’s politicization, particularly how “the Republicans are using it a lot.”

Senator Sanders, familiar with the historical atrocities driven by antisemitism, emphasized the importance of vigorously combating antisemitism while noting that critiquing the policies of Israel, as a state, is not necessarily antisemitic in and of itself.

However, the Senator’s answer wasn’t what caught my attention. After his reply, Ms. Amanpour added a remark that broke the needle in my irony detector. “For our generation,” she said, “who grew up in the era of ‘never again’ and are very, very committed to that, I think it’s really tough when we see this word [antisemitism] weaponized and maybe lose its sting and its importance—as Kenneth Stern warns.”

No doubt, former CIA Director Gen. David Petraeus was referring to physical threats when he warned a few years ago that the world has entered the age of “the weaponization of everything.” Yet, in this era where terms are hurled for political purposes like weapons in a war, it’s evident how words and concepts themselves have been weaponized as well. Instead of applying terms based on their accepted definitions or meanings, an ‘attacker’

Irony often threads through Jewish history, yet it would be a bitter first to suffer genocide not once, but—after October 7—what bids to be twice, only to be accused of perpetrating it by defending against those who orchestrated one of them.

Because it is never justifiable, and because those who do it ought to be stopped, protesters are clinging to ‘genocide’ in a Hail Mary, despite the fact that the shoe clearly doesn’t fit. This is why we see comments like those of Rep. Ilhan Omar labeling some Jewish students—the ‘bad’ Jews, one might say—as “pro-genocide.” After all, an accusation of genocide is the ultimate political knockout punch. What better term could she have used to shut them down?

Nevertheless, protesters still have the right to say that there is a genocide going on. What worries me is not that they have the right to say it. Rather it is that—curiously enough—the capacity to cynically weaponize terms seems to reside only with Jews decrying antisemitism and not with protesters shouting ‘genocide.’

Why are the legitimate concerns of Jewish students about antisemitism in protests dismissed—despite ample evidence—as proverbially crying “wolf,” and suspected of being a political weaponization of the term, while protesters—who seem to have a divine permission to do whatever they want if their incantations will only include ‘genocide’—are not treated to the same suspicious undertone and innuendos of subversion? Is the “sting” and “importance” of ‘genocide’ not worth preserving just as much? Why the double standard?

Just like college protesters hijacked ‘genocide’ as a weapon to attack and delegitimize what is not a genocide for their own political purposes, they engaged in a similar tactic with ‘Intifada.’ Only this time narrowing the definition’s boundaries instead of extending them to where they don’t belong, feigning it doesn’t encompass actions and connotations that are inherent and indissoluble from it in order to make it “Kosher.”

Slogans like “globalize the Intifada” and “Long Live the Intifada” have been omnipresent in practically every campus that had protests. After Cornell University correctly condemned in a statement the chant “there is only one solution, Intifada Revolution” used by protesters, a group of Cornell professors opposed it, writing to *The Cornell Daily Sun* it’s “based on a failure to understand the literal and historical meaning of an Arabic word, *intifada* [...] which means ‘uprising.’”

‘Intifada’ doesn’t have a legal definition like ‘genocide,’ but six students poignantly refuted the professors’ arguments in a reply letter, pointing out that “the word ‘intifada’ has a specific meaning in the context of the Israeli-Palestinian conflict” because it refers to two very unique historical events: the First and Second Intifadas. “While both Intifadas were characterized by Palestinian terror attacks against Israelis, the Second Intifada was a particularly painful and scarring period. Over 1,000 Israelis were killed, largely in random acts of terrorism (such as suicide bombings in buses, Passover seders, restaurants and markets).” Seems like it’s not so Kosher after all.

They concluded: “The professors’ letter weaponizes their ‘expertise’ to give authority to those who celebrate violence against Jews. Using their credentials to obfuscate the meaning of ‘intifada’ and give cover to those who call for Israel’s annihilation.” Trying to feign that ‘intifada’ is divorced from deliberate violence against civilians—instead of its most central element—is not a good look for professors who argue from (their own) authority. I’ll leave it to you to judge if the possibility they actually didn’t know that fact makes it better or worse.

Scrolling down, past the working definition of ‘antisemitism,’ the International Holocaust Remembrance Alliance also lists contemporary examples of antisemitism in public life. One of them is applying double standards and requiring a behavior not expected or demanded of others. If we want to do a balance sheet of how words are being weaponized, that’s fine. But it would be quite ironic to single out accusations of antisemitism as somehow insincere or politically motivated, while at the same time giving a *carte blanche* to whoever shouts ‘genocide’ or obfuscates their more insidious intentions behind calls for an ‘Intifada.’

At least we’d have the irony.

The same concern about an over-inclusive definition, like Mr. Stern expressed with antisemitism, was also voiced in an earlier Secretariat draft to the UN General Assembly with regard to genocide: “there is a danger of the idea of genocide being expanded indefinitely [...] if the notion of genocide were excessively wide, the success of the convention for the prevention and punishment of what is perhaps the most odious international crime would be jeopardized.” To put it in Mr. Stern’s words: when everything becomes a genocide, nothing is a genocide—and that makes it harder to fight real genocide when it happens. A very precise definition of genocide was ultimately achieved, enshrined in article II of the Genocide Convention. It specifies that genocide is at least one of five enumerated acts, committed with the highly-specific and special intent “to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial or religious group, as such.” It is this excess—the special intent to destroy a group as such—that distinguishes genocide as supremely evil.

This was reaffirmed by the International Court of Justice (ICJ) in its 2007 judgment in *Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro*: “It is not enough to establish [...] that deliberate unlawful killings of members of the group have occurred. [The genocidal intent] must also be established, and is defined very precisely. It is often referred to as a special or specific intent or *dolus specialis* [...] It is not enough that the members of the group are targeted because they belong to that group, that is because the perpetrator has a discriminatory intent. Something more is required. The acts listed in Article II must be done with intent to destroy the group as such in whole or in part. The words “as such” emphasize that intent to destroy the protected group.” Even a pattern of atrocities, the Court clarified, is not enough on its own to satisfy the required intent: “unless a general plan to that end can be convincingly demonstrated,” for a pattern of conduct to be accepted as evidence of genocidal intent, “it would have to be such that it could only point to the existence of such intent.”

הבּוֹכֵמַנִּיֶסֶט